

DR. TAKÁCS ALBERT

**A ZSIDÓKÉRDÉS
EZERÉVES
JOGALKOTÁSUNKBAN**

STÁDIUM SAJTÓVÁLLALAT RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
KIADÁSA

Felelős kiadó: Dr. Takáts Albert.

Stádium Sajtóvállalat Rt., Budapest, V., Honvéd-u. 10.

Felelős: Győry Aladár igazgató.

*Ezt a könyvet kisfiamnak írtam, hogy
amikorra megnő, apái küzdelmét látva, igazán
megbecsülje azt a kort, amelyért mi har-
colunk és amit talán ő meg fog érni.*

Budapest, 1942. évi Szent István király napján.

I.

BEVEZETÉS.

A letűnő liberalizmus „általános emberi” szemléletével szemben a most ébredő kor szellemvilága előtérbe hozta a nemzeti és a vele kapcsolatos faji szemléletet. Felismerte azt, hogy az Isten nemcsak embereket, hanem ezen belül fajokat is teremtett, amely fajoknak az értéke és elhivatottsága nem egyforma. Ebből a felismerésből logikusan következik az, hogy mindazok a fajok, amelyek önértéküknek és elhivatottságuknak tudatában vannak, igyekeznek megóvni sajátjaikat, értékeiket, tisztaságukat az alacsonyabbfokú fajták behatásaitól.

A fajoknak ez az öntudatos védekezése: a fajvédelem.

A fajvédelem lehet aktív és lehet passzív.

Aktív, amikor valamelyik faj támadólag igyekszik hatalmi túlerejével megsemmisíteni a másikat, hogy ezáltal saját faji értékeit megvédhesse. Passzív pedig akkor, amikor fizikai erő kifejtés nélkül éppen elzárkózó in-

aktivitásával védi meg fajiságát a rá hatni akaró másik fajtával szemben.

Tisztán aktív és tisztán passzív fajvédelemmel sehol sem találkozunk. Helyes alkalmazás esetén a kettő tervszerűen kiegészíti egymást.

Nálunk a fajvédelem fogalmát legtöbbször az antiszemitizmus fogalmával azonosítják. Ez a felfogás épp annyira téves, mintha Amerikában a négerek meglinceselését értenék a fajvédelem fogalma alatt.

Helyesen a fajvédelem feladatkörét két nagy csoportra oszthatjuk. Az első: fajiságunk fenntartása és tisztaságának megőrzése, a másik létfeltételeink megteremtése és megtartása.

Az első csoportba tartozik: 1. fajtánk megóvása a nemkívánatos idegen fajtákkal való keveredéstől, 2. fajtánk egészségének megvédése, 3. fajtánk szaporodásának biztosítása.

A második csoportba: létfeltételeink megteremtése és megtartása: 1. gazdasági, 2. szellemi, 3. erkölcsi téren.

Ezek azok a kategóriák, amelyek mind az aktív, mind a passzív fajvédelem egész fogalmkörét maradéktalanul magukba foglalják.

A nemkívánatos idegen fajták behatása ellen csak úgy tudunk védekezni, ha ismerjük, hogy mely fajokkal káros és mely fajokkal engedhető meg a keveredés és ismerjük mindazokat a pszichológiai és biológiai hatásokat, amelyeket ezek a keveredések előidéznek.

Nálunk – keveredés szempontjából – kétségtelenül a zsidóság jelenti a legnagyobb veszedelmet. Ezzel magyarázható az, hogy a zsidóság elleni küzdelmet egyesek azonosítják a fajvédelem fogalmával.

Nem kétséges az sem, hogy pl. Amerikában a színes fajjal való keveredés jelent ilyen veszedelmet. Helytelen lenne azonban ebből azt következtetni, hogy csupán a négerek meglinevelésében merül ki az ottani fehér fajtak minden védekezése.

Vitathatatlan, hogy fajvédelmünknek leg-súlyosabb feladata a zsidókérdés megoldása, de nem egyedül azért, mert az ezzel a fajjal való keveredés káros pszichológiai és biológiai hatásokat idéz elő, hanem azért, mert a zsidóságnak faink elleni törekvései a magyarság egészségének megóvását, szaporodását, létfeltételeinek gazdasági, szellemi és erkölcsi téren való megteremtését és megtartását egyaránt veszélyezteti.

Keveredés és a faj egészségének megóvása szempontjából a cigányság sem kevésbé veszélyes. Ez a fajta azonban semmiben sem gátolja szaporodásunkat és nem akadályoz bennünket létfeltételeink megteremtésében és megtartásában sem.

A zsidóság elleni küzdelem semmiképpen sem meríti ki a fajvédelem teljes fogalmát, de a fajvédelem minden körére kiterjed. Fajunk védelmében a zsidókérdésen kívül még számos más feladat vár ránk, de legsúlyosabb és leg-

sürgősebb feladatunk ennek a kérdésnek, a zsidókérdésnek a megoldása.

A feladat ennek ellenére nem új, közel ezeresztendő.

Könyvemnek megírásánál ezért éppen az a gondolat vezetett, hogy a történelem tükrében rámutassak arra, mikor miképpen vélekedtek jogalkotóink erről a kérdéstről és miképp fejlődött az a ma jogalkotásának problémájává.

II.

1. Az Árpádháziak kora.

Történelmileg még tisztázatlan kérdés, hogy az első zsidók mikor telepedtek meg hazánkban. Valószínűnek látszik, hogy a római légiók nyomán a pannóniai városokban már megjelent a zsidóság. Főleg pénzváltók és kereskedők voltak. A rómaiak visszahúzódása alkalmával ez a zsidóság azonban feltétlenül elhagyta hazánk területét és nem lehetett őket itt feltalálni a honfoglalás során sem.

A kalandozások ideje nem volt kedvező megtelepedésükre. Városok még nem voltak. Ha jelentkeztek is ebben a korban a cseni orva zsidók, azok bizonyára sietve hagyták el harcos őseink országát.

A X. század második felében dél felől jönnek zsidó kereskedők, akik különösen prémeket vásárolnak őseinktől. Az idekerült zsidóság azonban túlhalad az ország nyugati határain és így történik meg az, hogy 960-ban már Magyarország felől érkeznek zsidók a prágai vásárra.

Szórványos letelepedésük ebben az időben

lehetséges, megdönthetetlen adatok: azonban nem állanak rendelkezésünkre.

Szent István fiához intézett intelmeiben még nem tesz említést a zsidóságról. Így azt kell feltételeznünk, hogy ebben az időben zsidók még észrevehető számban nem telepedtek meg az országban, mert különben első szent királyunk, aki egész nemzetét a keresztény hitre térítette, feltétlenül megemlékezett volna erről a nemkeresztény fajtáról.

Azoknak a mendemondáknak tehát, hogy a honfoglaló magyarok közt zsidók is voltak, vagy hogy a honfoglalás idején hazánk területén zsidók laktak, semmi alapjuk sincs..

Mind *Szent István*, mind utódai a lakatlan területek benépesítésére idegeneket hívtak be az országba. Különösen 7. *András* (1047-1060), majd 7. *Béla* (1060-1063) uralkodása idején költöztek be nagyobb számban németek, olaszok, lengyelek, uzok, kunok, besenyők, majd arabok és bolgár muzulmánok. *Ez utóbbiakkal együtt tűntek fel legelőször észrevehető számban a zsidók is Magyarországon.*

Az idegenek beköltözése a királyi kincstárnak hasznot jelentett.

Ezek az idegenek katonáskodni nem tartoztak, ezzel szemben a király idegen védelmi felségjoga alapján fejadót szedett tőlük, amely adóval mintegy a szabadságukat is megváltották. Ez az adózás lett az alapja később a *zsidóadó* bevezetésének is.

A zsidó kereskedők – jóllehet alig pár éve költöztek be az országba – már *I. Béla*

ideién olyan mohósággal kezdték kizsákmányolni a magyarságot, hogy a vásároktól való távoltartásuk céljából *a király a vasárnapokat vasárnapról – a zsidók ünnepnapjára – szombattra helyezte át.*

A *Corpus Jurisban* a zsidóságai legelőször *Szent László*nál (1077-1095) találkozunk.

Decrétumai első könyvének 10. fejezetében intézkedik arról, hogy „ha zsidó keresztény aszonyt véssen társul magához, vagy valamely keresztény személyt szolgaságban tart az ő házánál, vegyék el tőle és adják vissza annak szabadságát, aki pedig eladta volt, attól az árat vegyék el és legyen az a püspökök jövedelme”.

A keresztények és zsidók közti házasságok eltiltása tehát nem új gondolat és nem új az a kívánság sem, hogy tiltsák el a zsidókat keresztény szolgák, de különösen 40 éven aluli nőcselédek tartásától.

Ebben a szellemben intézkedik *Könyves Kálmán* (1095-1114) is, aki *decrétumai első könyvének 74. fejezetében* elrendeli, hogy „senki a zsidók közül keresztény cselédet venni vagy eladni, avagy magánál szolgaságban tartani ne merjen. Amelyiknél pedig jelenleg van olyan, ha a megengedett idő alatt túl nem ad rajta, veszítse el”.

Majd *második könyvének I. fejezetében* kiegészíti ezt a rendelkezését oly módon, hogy „keresztény cselédet, akármicsoda nyelvű vagy nemzetű legyen, venni vagy eladni, avagy magánál szolgaságban tartani senki a

zsidók közül ne merjen ezentúl. És ha valamelyik ezen végzést átalhágja, szenvedje kárát a nála megtalált keresztény cseléd elvesztésével.”

Ezekből a rendelkezésekből kétféle következtetést vonhatunk.

Az egyik az, hogy a magyarság már ebben az időben sem tartotta kívánatosnak a zsidósággal való keveredést. A XIX: század liberális felfogásával ellentétben a kérdés helyes megoldását – mert hiszen ebben a korban már zsidókérdésről beszélnünk kell – nem a zsidóságnak a magyarságba való beolvasztásában, hanem annak minél tökéletesebb módon való elkülönítésében a faji keveredés lehetőségeinek teljes kizárásában látta.

A másik következtetés pedig az, hogy a zsidóságot az államalkotó magyarság nemcsak önmagánál, de minden itt élő nemzsidó fajtánál alacsonyabbrendűnek tartotta, továbbá az, hogy a zsidók szolgálóikkal szemben már akkor is túrheterlen magatartást tanúsítottak és emiatt valószínűleg sok panasz merült fel ellenük.

Szent László igyekezett rászorítani a zsidóságot a keresztény ünnepnapok megtartására is. Ezért *dekrétumai első könyvének 26. fejezetében* úgy rendelkezik, „hogya valaki vasárnap vagy más nagyobb ünnepen talál zsidót munkában, tehát, hogy a kereszténység meg ne botránkozzék, valamely szerszámmal a zsidó dolgozott, azt veszítse el”.

Ennek a rendelkezésnek helytállósága ma

sem vitatható. Nemcsak az akkor még fiatal kereszténység érdekei kívánták meg, hogy ünnepeit a zsidóság megtartsa, hanem szükség van arra ma is. A keresztény Magyarország nem tűrheti el, hogy legszentebb ünnepeit~ az itt lakó zsidóság semmibe se vegye. Feltétlenül üi- „dokolt tehát minden olyan jogszabályalkotás, amely a vásár- és ünnepnapokon való teljes – tehát a zsidókra is kiterjedő – munkaszünetet célozza.

Érdekes megemlíteni, hogy ameddig *Szent László* a zsidósággal való házastársi viszonyt megtiltja és ezt *Kálmán* is fenntartja, hogy így a magyar faj tisztaságát megóvhassa, az izmaelitákkal (mohamedánok) szemben éppen ellenkező álláspontot foglalnak el.

Kálmán első könyvének 48. fejezete szerint „az izmaeliták közül senki ne merje az ő leányát valakihez a maga nemzetségéből házastársul adni, hanem csak a mi nemzetünkől való emberhez”.

A tudatos fajvédelem iskolapéldája ez.

Az izmaelitákkal való keveredés nem fenyegette faji sajátosságainkat. Ez a keveredés nemcsak megengedhető volt, hanem azt szorgalmazni is kellett, hogy minél előbb beolvadjanak a magyarságba. Ennek elősegítése céljából régi rituális szokásaiktól is eltiltották őket.

Az ingatlantulajdonról szólva *Kálmán decretumai első könyvének 75. fejezetében* elrendeli, hogy a zsidók közül az, akinek „mezei gazdasága vagyon, pogány cselédekkel lássa

el azt. Zsidók, ha módjuk van benne venni, bírhatnak ugyan mezei jószágot, de önekik sehol másutt, hanem csak püspöki székhelyen legyen szabad lakniok”.

Ebben az időben igen sok volt a föld és kevés a lakosság. így *Kálmán* nem ismerhette fel azt a veszedelmet, amit a zsidók birtokszerzése jelent. Nem gondolhatott arra, hogy később épp a zsidóság fogja a magyarság lába alól kihúzni a földet. Beérte azzal, hogy 6 helyen is eltiltotta a zsidókat a keresztény cselédek tartásától, de azt már, hogy a zsidókat a földszerzéstől is eltiltsa, nem tartotta indokoltnak.

A zsidók megbízhatatlanságát és a törvények kijátszására való nagy hajlamosságát azonban ismerte. A zsidók ezidőben a püspökök bíraskodása alá tartoztak. Ezért intézkedik úgy *Kálmán*, hogy csak püspöki székhelyen lakhassanak. így állandóan bíráik szeme előtt voltak.

Könyves Kálmántól származik *első önálló zsidótörvényünk is.*

Decrétumainak második könyvéből az 1-3. fejezet szól a zsidókról. Ettől különböző eredetű a *4. és 5. fejezet* és még világosabban különbözik a *6-15. fejezet*. Az *1-3. fejezet* magától a királytól származik, amint írja is: „*Kálmán* stb. Ily törvényt szerzett az ő országában lakó zsidóknak.”

Mínthogy *Kálmán király törvényeinek II. könyve* nem egy zsinat vagy gyűlés végzéseit

foglalja magába, hanem az akkori kor szokásainak megfelelően ez a könyv különböző időben hozott törvények compillációja, az *1-3. fejezeteket* önálló törvénynek, az *első zsidó-törvénynek kell tekintenünk.*

Az *első fejezet* – mint már fentebb is említettem – Szent Lászlóhoz hasonlóan a zsidók szolgatartási jogát szabályozza, a *második fejezet* a keresztények és zsidók közti kölcsönadásról, a *harmadik fejezet* pedig a keresztények és zsidók közti adás-vételi ügyletekről szól.

Úgy látszik, a kölcsönök miatt akkor is sok nézeteltérés támadt keresztények és zsidók között, mert *Kálmán* úgy rendelkezik, hogy „ha keresztény zsidónak vagy zsidó kereszténynek két vagy három pénz érő kölcsönt akar adni, zálogot vegyen a kölcsönvevőtől és keresztény meg zsidó tanuk legyenek jelen, hogyha netalán eltagadná egyik, amit a másiktól kölcsönzött vala, mégis a zálog és mindkettejek tanúi bizonyítsák”.

Az ennél nagyobb összegű kölcsön esetére még szigorúbb követelményeket kíván *Kálmán király.*

„Ha pedig egyik a másiknak három pénznél nagyobb kölcsönt adand, zálogot és tanukat vegyenek hozzá, mint mondtuk és a pénznek summáját, meg a tanuk neveit írassák levélbe és azt mind a kettőnek, tudniillik mind a kölcsönadónak, mind a kölcsönvevőnek pecsétjével pecsételjék meg,, hogyha valamikor ebben a dologban egyik a másikon méltatlan-

ságot akarna tenni, az írás és mindkettejük pecsétje bizonyítsa meg az igazságot.”

Hasonló szellemben intézkedik az adás-vételről szóló 3. fejezet is, amely szerint „ha zsidó kereszténytől, vagy keresztény zsidótól vásárol valamit, meghihető keresztény és zsidó tanuk jelenlétében vásároljon és az árut meg a tanuk neveit írassa levélbe és a levelet mind az eladó, mind a vevő pecsétjével megerősítvén tartsa meg magának, hogyha valamikor ezen vételből tolvajsággal vádoltatnék, a nála megismert lopott árunak urát adhassa és a feljebb említett tanukat előállítván, megmenekedjék.

1. §. Ha pedig a megismert lopott áru eladóját előállítani nem tudná, de a pecsétes írást felmutatja, a beírt tanuk hite alatt szabaduljon.

2. §. Ha pediglen keresztény tanúi nincsenek, de meghihető zsidó tanúkat állít elő, azoknak a zsidók törvénye szerint letett hitek után fizesse meg a lopás bírságát négyszer.

3. §. Hogyha sem a megismert árunak urát nem adhatja, sem pecsétes levelet nem mutat fel, ítéltessek meg az ország szokása szerint: fizesse meg a lopás bírságát tizenkétszer.”

Nem érdektelen gondolkoznunk azon, hogy vajjon miért csak a zsidókkal kötött adás-vételi és kölcsönügyleteket kellett ilyen szigorú módon szabályozni és miért nem kellett a keresztények közt létrejött hasonló ügyleteket is a bizonyítás eszközeivel ennyire körülbás-

tyázni. „Továbbá – ha más bizonyíték nem volt – miért kellett a „meghihető zsidó” tanúk” esküje ellenére a lopás bírságának négy-szeresét megfizetnie annak, aki a kérdéses dolgot megszerezte?

Ha tudjuk azt, hogy a jogszabályok a mindennapi élet kényszerítő hatása alatt születnek és igen sok jogszabály él már akkor, amikor még írásban le sem rögzítették, mert hiszen a jogszabályok éppen arra hivatottak, hogy a felmerülő életviszonyokat rendezzék, – arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a nemzsidók közt létrejött ügyleteknél a *bona fides* általában nem hiányzott, ellenben igen sokan fizethettek rá arra, hogy zsidókkal kötöttek ügyleteket.

A zsidóság jóhiszeműségéhez és megbízhatóságához – fentiek szerint – tehát már ebben az időben is sok kétség fért. Ezt a megállapításunkat még csak jobban alátámasztja a 2. §. amelynek értelmében a meghihető zsidó tanúk esküje ellenére is meg kellett fizetni a lopás bírságának négyszeresét.

Kétségtelen, hogy ebben az utóbbi intézkedésben már némi megalkuvást találunk, mint később is annyiszor a zsidók helyzetét szabályozó rendelkezéseknél.

A jogalkotó tisztában volt a zsidó tanúk vallomásának értékével, de nem merte a végső konklúziót levonni. Ezért áthidaló megoldást keresett. Nem akarta a zsidóságot teljesen megfosztani tanúskodási képességétől, de ki-

fejezésre juttatta azt, hogy tanúvallomásuknak mégsem tulajdonít bizonyító erőt.

Az ilyen megoldásokat semmiképpen sem lehet helyeselni, mert vagy bizonyító erővel bír a zsidók vallomása is és akkor tanúskodási képességüket nem lehet korlátozni vagy nem lehet vallomásukat bizonyítékképpen elfogadni, amely esetben a tanúskodási képességet meg kell tagadni tőlük.

A zsidók megbízhatatlansága akkoriban az európai népek előtt már mindenhol ismeretes volt. Épp ezért sehol sem látták őket szívesen. Az egyház kifejezetten tiltotta térítésüket. A nép kerülte a velük való érintkezést. A kizsákmányoló zsidó kereskedelem túlkapásai miatt külföldön nyílt üldözések robbantak ki. Nálunk – az itt lakó zsidóság csekély száma miatt – még nem került sor üldözésükre, de *Kálmán*, hogy védekezzenek a zsidó kereskedők beözönlése ellen, kénytelen volt 7. *Béla* példájára, a vásárnapokat vasárnapról szombatra áthelyezni. *II. könyvének 13. fejezetében* pedig úgy rendelkezik, hogy „ha valaki ünnepnapon árul, adja meg az árát négyszer, magát pedig alázza bűnbánattal.”

Helyrehozhatatlan mulasztás volt, hogy ezeknek az egyébként szigorú törvényeknek a végrehajtására nem fordítottak elég nagy gondot. Igaz, a zsidóság is hamar megtalálta a módját annak, hogy miképpen játssza ki ezeket a törvényeket. Így nemcsak a kívánt hatás maradt el, hanem ellenkezőleg, a zsidóság pénzkölcsönzések útján beférközött a főurak

bizalmába és pár évtized alatt nem egy zsidónak az udvarhoz is megvoltak az összeköttetései.

Nem lehet csodálni, ha ilyen körülmények között a zsidók rövid időn belül olyan befolyásra tesznek szert, hogy már az állam pénzügyeibe is beleszólnak. *II. Endre* alatt (1205-1235) az adóbérlők és a királyi kincstár kezelői között számos zsidót találunk.

Ezek a zsidó vámszedők könyörtelen módon jártak el a néppel szemben, ezerféle módon igyekeztek megszarolni azt, a szegényebb nemességet pedig uzsorakamatokkal nyomorították.

A királyi haszonvételi jogoknak, különösen a pénzverés és pénzváltás jogának bérbeadása, ebben az időben külföldön is szokás volt. A bérlő, aki mint üzletember saját üzleti hasznát is tekintetbe vette, sokkal nagyobb gondossággal ügyelt arra, hogy idegen valuták ne kerüljenek forgalomba, mint a fizetett királyi tisztek. Így sokkal több pénzt is tudott forgalomba hozni.

Ennek a szokásnak megfelelően adta bérbe a királyi haszonvételi jogokat *II. Endre*. A bérbeadásnál azonban nem nézte a bérlők tisztességességét, hanem csupán arra volt figyelemmel, hogy ki ígér többet érte. Így adta aztán bérbe a legtöbbet ígérő zsidóknak és izmaelitáknak, akik felszabadulva a gazdag zsákmányon, hatósági támogatás mellett, szeretlen kapzsisággal zsarolták meg és fosztották ki a nekik kiszolgáltatót magyarságot.

Rövid pár év alatt teljesen tönkre tették a magyar pénz hitelét és ezzel együtt anyagi romlásba döntötték az ország lakosságát amely ennek a pénznek a használatára volt rákényszerítve.

II. Endre zsidópártolásában annyira ment, hogy zsidó kamaraispánjainak a keresztény szolgák tartását is megengedte.

A törvénytelenések miatt az elégedetlenség egyre nőtt és végül is a királyt *1222-ben* az *Aranybullának* nevezett alkotmánylevél kiadására kényszerítette nemzete.

A közhangulat nyomására az *Aranybulla 24. cikkelyében* úgy rendelkezik *II. Endre*, hogy „pénzváltók, kamaraispánok, sókamarások . és vámosok országunkbeli nemesek legyenek.

1. §. Izmaeliták és zsidók ne lehessenek.”

Sajnos, a király ezt sem tartotta meg, mint annyi más ígéretét. Mégcsak zsidó kamaragrófját sem bocsátotta el, hanem nagy birtokokkal adományozta meg és továbbra is ez a zsidó kamaragróf maradt az ország pénzügyeinek teljhatalmú intézője, jóllehet már a *pápa* is felhívta *Endrét* ígéretei és a törvények megtartására.

Külföldön ebben az időben a *toledói* és az azt követő zsinatok zsidóellenes határozatokat hoztak. Ezeknek az eseményeknek a hatása alatt egyre több zsidó menekült hazánkba, ahol a legnagyobb biztonságban érezhették magukat, olyannyira, hogy hamarosan valamennyi közhivatalt ellepték.

Annyira jó soruk volt a zsidóknak itt, hogy számos magyar család áttért a zsidó hitre, csakhogy nyomorúságos helyzetén javítani tudjon.

A *pápa követe* végül is *II. Endre* zsidóbarátsága miatt az országot átokkal sújtja. A király erre újra ígéretet tesz, hogy a keresztények és zsidók közötti házasságokat elődjei példájára megtiltja, megígéri, hogy ugyancsak elődjei példájára nem engedi meg a zsidóknak keresztény szolgák tartását, a közhivataloktól megfosztja őket és elrendeli a zsidójel (sárga folt) viselését.

Ígérete megtartásában azonban meggátolta nem sokkal ezután bekövetkezett halála.

Fia, *IV. Béla* (1235-1270) alatt a zsidóság még sokkal nagyobb befolyásra tett szert.

II. Endre pénzügyileg legyengült országot hagyott fiára. Ezért *Béla*, hogy pénzt szerezhesen, ugyancsak a zsidókhoz fordult. Megnyerésük érdekében már uralkodása első éveiben arra kérte a *pápát*, hogy édesapja ígéreteinek megtartása alól őt mentesítse.

A *pápa* az ország nehéz helyzetét látva, teljesítette *Béla* kérését és most már semmi akadálya sem volt annak, hogy a zsidóság még az eddiginél is nagyobb számban lépje el a közhivatalokat és szerezze meg a királyi jövedelmek bérletét.

Igazán túlsúlyra azonban csak a tatárjárás után tettek szert. Az ország kifosztva, romokban állott. A királynak pénz kellett az újjáépítéshez. A pénz közel volt. A zsidóság

tartotta, kezében. *Béla* újra ez után nyúlt. A zsidók szívesen adták, de egyidejűleg el is lepék a felépülő új városokat és igyekeztek minden jövedelemforrást megkaparintani. Ez a befektetés igen eredményesnek bizonyult számukra. Amit adtak, sokszorosán visszakapták. *Béla* túlzott lovagiassággal messzemenő védelmet nyújt számukra. *1251-ben* kiadja a zsidók kiváltságlevelét, „*a magyarországi zsidók aranybulláját*”. Ez a kiváltságlevelél új jogállást, külön bíróságot és főként gyors meggazdagodási lehetőséget biztosított a zsidóság számára.

A *zsidó aranybulla* kiadása igen nagy elkeseredést keltett az egész országban. Változás azonban csak a zsidók által annyiszor lekicsinyelt *Kun László* (1272-1290) idején következett be.

A fiatal király elfogadta a *budai zsinaton* hozott határozatokat, amelyek szerint a zsidók kötelesek megkülönböztető jelet viselni, a püspököknek hivatalvesztés terhe mellett tilos javaikat zsidóknak bérbe adni és kiközösítés terhe alatt tilos zsidókat közhivatalba ültetni.

A határozatok szigorú végrehajtásáról azonban *Kun László* sem gondoskodott, de korai halála miatt nem is gondosodhatott.

Az utolsó *Árpádházi* királynak, *III. Endrének* (1290-1301) már sem ideje, sem tehetsége nem volt arra, hogy ehhez a kérdéshez hozzányúljon.

Az a zsidóság, amely Szent István idején még szóba sem került, egy-két jóhiszemű, ille-

tőleg gyenge király alatt oly erőre kap, hogy az Árpádház kihaltakor – háromszáz év múlva – befolyásával sok tekintetben uralja az országot.

2. A vegyesházi királyok kora.

Az első *Anjounak, Károly Róbertnek* (1308-1342) trónja megszerzéséért és megerősítéséért kellett harcolnia. Nem igen ért rá a zsidókérdéssel foglalkozni. Ezen a téren csupán egyetlen intézkedését ismerjük. Elrendelte, hogy a zsidók a rendes adókon felül külön rendkívüli adót is tartoznak fizetni.

Ez az intézkedés nem annyira a zsidóság ellen irányult, mint inkább az államkincstár bevételeinek fokozását célozta.

Egészen másképp látta már a zsidókérdést fia, *Nagy Lajos* (1342-1382). *1351-ben* kelt *egyetlen decretumának 10. §-a* szerint megerősíti a *II. Endre* által kiadott *Aranybullát*, így annak a zsidókról szóló *24. cikkelyét* is.

Nagy Lajos azt tűzte ki élete céljául, hogy országa minden nemkeresztény alattvalóját a keresztény hitre téríti. Munkája szép sikerrel járt a kunoknál és a jászoknál, akik között *1365-ben* már egyetlen pogányt sem lehetett találni, de megértették a bolgárok, mohamedán magyarok és izmaeliták is.

A zsidóság térítésére való törekvései azonban nem vezettek sikerre.

Nagy Lajos e sikertelen kísérletéből hamarosan felismerte azt, hogy a zsidóság nem jövedelmez és nem is akar asszimilálódni. Ezért 1360-ban elrendelte, hogy minden zsidónak záros határidőn belül el kell hagynia az országot. Ingatlanaikat elvesztették. Azok tulajdonjoga az államra szállt át. Ingó „javaikat és uzsoarával szerzett vagyonukat (nyilván ingóvagyon ez is) azonban nem vette el”.

Nagy Lajosnak ez az intézkedése tökéletes végrehajtás mellett a háromszázévéssé vált zsidókérdés teljes megoldását jelentette volna. A zsidók azonban – ekkor már igen megerősödött befolyásukkal – meg tudták akadályozni a király rendelkezésének maradéktalan végrehajtását, pár évvel később pedig ismeretlen okokból maga a király is visszavonta azt.

Utódai közül *Zsigmond* (1387-1437) állandó pénzzavarral küzdött. Ezért ő is az örökös és kifogyhatatlan pénzforráshoz, a zsidósághoz fordult. A zsidók mindig készek voltak jó befektetésnek látszó „áldozatokat” hozni. Pénzüket mindenkor az uralkodók rendelkezésére állt. Szolgálataikért azonban olyan jogokat és juttatásokat követeltek, amely jogok tízszeresen vagy százszorosan visszahozták azt, amit adtak.

A megszorult uralkodók pedig nem tudtak vagy nem mertek ellentmondani

Zsigmond, hogy a zsidóság kedvében járjon, újra kiadta a zsidóknak a *IV. Béla-féle kiváltságlevelet*, sőt ki is egészítette azt.

Ennek a kiváltságlevélnek egy részét később a *Werbőczy* által készített *Hármaskönyv* is fenntartotta. A *II. részt 14. cím 74. §-a* szerint „néhai Zsigmond király úrnak az egyfejű sasos pecsétje alatt kiváltság alakban a zsidók számára készített kegyelemlevél arról, hogy kereskedhetnek” fenntartandó.

De nemcsak kereskedni engedte őket *Zsigmond*, tág teret nyitott az uzsorának is. A kölcsönök után évi *108%-os kamatot* engedélyezett, a főuraknak és városoknak zsidótartási jogot adott. Az országnagyokkal és városokkal szemben több alkalommal védelmébe vette a zsidóságot, de nem felejtkezett meg arról sem, hogy ezért a védelemért ellenszolgáltatást kapjon. Ellenszolgáltatásképpen végelegesen bevezeti a *zsidóadót*, ami a kincstárnak tetemes bevételt jelent.

A történelem folyamán általában azt tapasztaljuk, hogy kevésbé erélyes uralkodóink vagy egyáltalán nem mertek hozzányúlni a zsidókérdéshez, vagy pedig szorultságukban inkább a zsidóságot védték és különböző jogokat ruháztak rá. Csak legnagyobb és leg-hatalmasabb királyaink tudták felismerni igazán ennek a kérdésnek súlyos voltát. Rendelkezéseik mégis alig jártak észrevehető eredménnyel.

Míg a *Zsigmondot* követő rövidéletű *Albert*, majd a szerencsétlenemlékű *V. László* hozzá sem mer nyúlni ehhez a kérdéshez, nagy nemzeti királyunk, igazságos *Mátyás király* (1458-1490) már erős korlátok közt

tartja a zsidóságot, de háborús és családi gondjai megakadályozták a gyökeres megoldásban.

Halála után az uralkodók a zsidóságot fokozott védelmükbe veszik.

II. *Ulászló* uralkodása idején (1490-1516) készült el *Werbőczy István Hármaskönyve (Tripartitum)*. Bár formai okokból ez a munka törvényerőre sohasem emelkedett, a gyakorlat számos szabályát élő joggá tette és mint írott szokásjog hosszú időn át alapját képezte a magyar jogszolgáltatásnak.

Werbőczy a már előbb *Zsigmondnál* említett II. rész 14. cím 74. §-án kívül a *Hármaskönyv III. részének 36. címe* alatt emlékezik meg a zsidóságról. Mint ő maga írja „nem célo-m, hogy a zsidókról írjak, minthogy a zsidóknak az ő jogaikra nézve többféle és különböző és több helyen az üdvösséggel ellenkező kiváltságaik vannak és különben is az uzso-rákról ítélni veszedelmesnek látszik, m[^]is mivel gyakran megtörténik, hogy a zsidókat a keresztények ellenében esküre kötelezik és ítélik, tehát azt vélem, hogy a zsidók esküjének mintáját a munka végére illesszem.

1. §. Holott tudnunk kell, hogy a zsidónak, aki esküt akar tenni, magára rövid köntöst vagy palástot öltve és fején zsidó kalapot viselve a nap felé kell fordulnia és mezít-láb állnia, ki is a törvénykönyvet (melyet *Mózes táblájának* neveznek) kezével érintse és tartsa és ezeket mondja.:

2. §. „Én *N. zsidó* esküszöm az élő *Istenre*, a mindenhaló *Istenre*, aki az eget és

földet, a tengert és mindazt teremtette, ami ezeken és ezekben van, hogy ebben az ügyben, amellyel engem ez a keresztény vádol, teljesen ártatlan és büntelen vagyok. És ha bűnös vagyok, nyeljen el a föld, amely *Dathánt* és *Abyront* elnyelte. És ha vétkes vagyok, lepjen meg a szélhűdés és bélpoklosság, amely *Elizaeus* szolgáját meglepte. És ha vétkes vagyok érjen engemet a nyavalyatörés, vérfolyás és hirtelen gutaütés és ragadjon el a véletlen halál és vesszek el testestül és lelkestül és vagy ónostul és sohase juthassak *Ábrahám* kebelébe. És ha vétkes vagyok, semmisítsen meg *Mózes* törvénye, melyet neki a *Sinai* hegyen adtak, és szégyenítsen meg minden írás, mely *Mózes* öt könyvében van írva. És ha ez az esküm nem való és igaz, törüljön el *Adonay* és az ő istenségének hatalma. *Amen.*”

Erre az esküre nemcsak vallási okokból volt szükség. Nem vitás, hogy az izraelita vallású zsidóságot a keresztény hitben gyökeröző eskü vallási törvényeik értelmében nem köti. Ezért az izraelita vallás kívánalmainak megfelelő esküformát kellett készíteni számukra. Ez az esküszöveg azonban túlmegy ezeken a kívánalmakon és inkább az tűnik ki belőle, hogy a legszörnyűségesebb csapások kilátásba helyezésével igyekszik a zsidóságot valamiképpen igazmondásra ösztönözni.

A gyengekezű *II. Lajos* alatt (1516-1526) az 1525-ben tartott *rákosi országgyűlésen* a nemesség látva, hogy a király rendet teremteni nem tud és a fenyegető török ve-

szedelemtől az országot megvédeni nem képes, magának követeli a hatalmat. Hűtlen kezelés miatt elcsapja a király zsidó kincstárnokát *Szerencsés (Fortunatus) Imrét*.

Az 1526. évi rákosi VII. decretum 3. cikkelye ennek megfelelően kimondja:

„Mintthogy Ő Felsége tiszteinek vétke és gondatlansága miatt nem kis pazarlás szokott előfordulni, azért, hogy a jövőre elmaradjon és megszűnjék, határozták:

1. §. hogy a királyi felség azonnal válasszon ki egy becsületes és munkás, igazságos és álhatatos kincstárnokot, ki minden bányát, kivéve a besztercei aknát, melynek kibérlése egy évig tart, sókamrát és harmincadot, ötvenedet, századot, pénzverést és egyáltalán minden királyi jövedelmet őrizzen és Ő felsége javára igazgasson és kezeljen.”

A 6. cikkelyben pedig elrendeli, hogy „minden királyi jövedelemre és az azokban történt pazarlásokra nézve a valóság kinyomozandó.

1. §. És akit vétkesnek találnak, azt érdem szerint minden kedvezés nélkül (de törvény és igazság útján) meg kell büntetni.”

Sajnos, ez a büntetés elmaradt.

A király szabadon bocsátotta *Szerencsés Imrét*. A nép erre elkeseredésében lerombolja a volt kincstárnoknak *Budán*, a királyi palota szomszédságában épült házát, utána pedig fosztogatni kezdi a zsidóságot.

A fosztogatásoknak hamar véget vetnek, a király pedig újra kegyeibe fogadja elcsa-

pott kincstárnokát. Elveszi a *Fuggerektől* a bányákat és *Szerencsésnek* adja bérbe, azt gondolván, hogy így pénzt tud szerezni a török elleni háborúhoz. *Szerencsés* újra felmérhetetlen jövedelemhez jut, a kincstár helyzete azonban mit sem változik.

Az ország elkeseredése tetőfokát éri el, a zsidóság befolyása határtalan mértékben tombol, amikor végzetszerűen bekövetkezik történelmünk leggyászosabb eseménye: *a mohácsi csata*.

3. A Habsburgok kora.

A *mohácsi csata* után az ország *három részre* szakadt. Az *északi* és *nyugati* rész a *Habsburgok* uralma alá jutott, a *keleti* rész, *Erdély*, önálló fejedelemséggé alakult, a *középső* részt pedig a török kerítette hatalmába.

Erdély, mint önálló fejedelemség, az anyaországtól függetlenül alkotta törvényeit egészen *1848-ig*, amikor az anyaországgal újra egyesült. A megszállt területeken a török gyakorolta a főhatalmat. Itt török és zsidó jól megfért egymással. Mind a kettő gyűlölte és zsarolta a keresztény magyarságot. A zsidóság felismerve a számára kínálkozó lehetőségeket ebben az időben nagy tömegekben vándorolt be a török által megszállt területekre és amíg eddig inkább az osztrák tartományokból szivárogtak be, most délfelől indul meg a zsidó áramlat.

A *mohácsi csata* után a nemzeti gondolat-hoz hű köznemesség az 1526. évi november hó 9-én Székesfehérvárra összehívott országgyűlésen kimondta, „*hogy a zsidók ezen ország minden vidékéről, szabad királyi városokból és helységekből rögtön kiűzetnek*”.

A köznemességnek ez a állásfoglalása azt bizonyítja, hogy a zsidóknak a *mohácsi csata-vestésben* való szerepét már akkor felismerték, tisztában voltak azzal, hogy a *Szerencsés Imre* és zsidó társai által anyagilag tönkretett ország a sikeres háború gazdasági előfeltételeit megteremteni nem lehetett képes.

A *székesfehérvári határozatot* a *Habsburg Ferdinándhoz* átpártolt rendek a *pozsonyi országgyűlésen* nem ismerték el, annak végrehajtására nem is került sor. A városok ugyan – amelyek már ekkor is túlon túl meg voltak rakva zsidókkal – igyekeztek a *székesfehérvári határozatnak* érvényt szerezni –, hogy zsidáiktól mihamarabb megszabadulhassanak, – de nem sok sikerrel.

Ha ennek a kornak jogalkotását vizsgáljuk, azt látjuk, hogy az – a történelmi eseményeknek megfelelően – a háborús idők bélyegét viseli magán. A királyok uralkodása a török elleni küzdelemben telik el és a hadviselés költségeire mind újabb és újabb adókat kell meghonosítani.

Rudolf (1576-1608) 1593. évi decretumának 4., 1595. évi decretumának 10., 1596. évi decretumának 10. és 1598. évi decretumának

15. cikkelye is csupán ebből a szempontból foglalkozik a zsidósággal.

Az 1593. évi decretum 4. cikkelye szerint „a zsidók és az anabaptisták fejenként adóznak, és pedig az anabaptisták fejenként 12 dénárt, a zsidók pedig húsz dénárt fizessenek”.

Az 1595. évi decretum 10. cikkelye annyiban módosítja a fenti rendelkezést, hogy „az anabaptisták és a zsidók személyükre nézve minden hónapban egyenként 50 dénárt fizessenek”.

Az 1596. évi decretum 10. cikkelye a vármegyéknek ad jogot többek közt a zsidók megadóztatására. Ezt a rendelkezést újítja meg aztán az 1598. évi decretum 15. cikkelye, majd III. Ferdinánd 1647. évi decretumának 26. cikkelye is.

Rudolf a katonaság eltartása céljából külön segélyt ajánlatott meg az 1602. évi II. és 1603. évi III. t.-c.-ben. Ehhez a segélyhez a zsidóságnak is hozzá kellett járulnia.

A zsidók adóztatásáról szól II. Ferdinánd (1619–1637) 1625. évi decretumának 28. cikkelye is, amely arról intézkedik, hogy miképpen kell a koronaörök, várnagyok és zsoldos katonák fizetésére adózni és a befolyt adót miképpen kell kiadni. Ez a cikkely azonban egy sokkal lényegesebb szempontból, a zsidók joghelyzetének megítélése szempontjából bír jelentőséggel.

3. §-a szerint: „...vonják taxa fizetése alá... nemkülönbén régi szokás szerint a zsi-

dókat és az anabaptistákat (*de ezzel az országba be ne kebelezzék*) ...”

A zsidók tehát az adózással nem szerezhettek jogokat. E decretum kifejezetten kizárja ezt.

A zsidók és törökök közti nagy barátság a magyarság körében mérhetetlen felháborodást keltett. A zsidóknak ezt az eléggé el nem ítélni magatartását akarta megtorolni *Hl. Ferdinánd* (1637-1657), amikor úgy rendelkezett, hogy *a zsidókat a városokból el kell távolítani.*

1630. évi decretumának 15. cikkelyében elrendeli azt is, hogy „a zsidókat úgy a harmincadok, mint a vámok haszonbérletétől elmozdítsák”.

1647. évi decretuma 91. cikkelyének 8. §-ában nemcsak megújítja az *1630. évi decretum 15. cikkelyét*, hanem meg is bélyegzi a zsidóságot.

„Ez alkalommal megújítják az *1630. évi 15. cikkelyt*, hogy ennek erejénél fogva *a zsidókat, mint akik az ország jogainak nem részesei, hűtlenek és egészen lelkiismeretlenek*, a vámok bérletétől a jelen országgyűlés befejezése után minél előbb elmozdítsák és hogy az ellenkezőleg cselekvők legott a vám elvesztésének büntetésébe essenek.”

III. Ferdinándnak ez a rendelkezése kifejezésre juttatja azt a jogtételt, hogy a zsidók az országnak nem egyenrangú lakosai, a zsidók az ország jogainak nem részesei. De büntetést szab ezenfelül a zsidóbújtatókra, akik a

törvény kijátszásával és a törvény ellenére zsidóknak adják bérbe a vámszedés jogát. Ezek a vámszedési jog elvesztését kapják büntetésül.

Úgy látszik, hiába rendelkezett *III. Ferdinánd* is a zsidó vámszedők eltiltásáról, mert *1649. évi decretumának 79. cikkelye* újra csak visszatér erre a kérdésre.

„A zsidóknak a vámok kezelésétől való elmozdítására nézve megújítják az e részben hozott cikkelyeket.

1. §. És ezenfelül ezeknek valóságos fogantatosítása céljából, határozzák, hogy minden vármegyében, ahol a vámszedésre efféle zsidókat alkalmaztak, az illető vármegyének az alispánjai, hivatalvesztés büntetése alatt vagy ha ők érdekelve volnának, mások, akiket a vármegye helyükbe tesz, a illető vármegyének kézhez kapható előkelőbb, a jogban járatos nemeseivel és egyik vagy másik szolgabírónak vagy esküdtársnak a jelenlétében előrebocsátott két törvényes megintés után az ilyen vámok színhelyére menjenek ki és ott jelenjenek meg, ahol is teljes hatalmukban álljon azt a falut vagy mezővárost, amelyben az találják, hogy a vámot ilyen zsidó kezeli, kiderítvén előbb a dolog valóságát, egyszerűen és minden tétovázás nélkül elítélni és azonnal elfoglalni és (minden jogorvoslat kizárásával) a legközelebbi végvidékhez alkalmazni.

2. §. Épségben maradván mindazonáltal ama falu vagy mezőváros törvényes lakosai-

nak az a joga, hogy azt közbecsű szerint visszaválthassák.”

Hiába írja a törvény, hogy „egyszerűen és minden tétovázás nélkül”, az eljárás mégis elég lassú és meglehetősen körülményes volt. Végeredményben pedig pénzbírsággal járt, mert az elvesztett vámot vissza lehetett váltani.

A későbbiek során hozott cikkelyekből arra kell következtetni, hogy e rendelkezésnek nagy eredménye nem lehetett és ezért szükség volt az eljárás új rendezésére és új szankciók alkalmazására.

Az 1655. évi XXIX. cikkely a száraz és szükségtelen vámok eltörlésére és kiigazítására, valamint a zsidóknak onnan való elmozdítására biztosokat küld ki, 4. §-ában ki mondva, hogyha „az illető helynek vagy vámnak az ura ennek a helyreigazításnak vagy magára vagy mások által ellenállna, vagy a széthányt vámot felállítaná, vagy történt megintés után a zsidókat a maga vámhelyéről elmozdítani nem akarná: akkor azok a biztos urak, alispánok és kirendelt esküdtek, a *Hármaskönyv első részének 133. címe* értelmében legott annak a falunak vagy mezővárosnak az örökbecsűjében marasztalják el, ahol ama vámok léteznek és annak két része az ország végvidékeire fordítandó, egy harmadik része pedig (minden jogorvoslat mellőzésével) a végrehajtóké legyen, mindamellert épségben maradván a királyi táblához birtokon kívül való fellebbezés joga.”

A *Hármaskönyv* előbb hivatkozott I. rész 133. cím 44. §-a szerint „azt a vámot, melyet vizén és szárazon szabályszerint szedni szoktak, tízszer annyira becsüljük, mint amennyit annak egy évi jövedelme teszen”.

A községnek vagy mezővárosnak tehát ezt a becsű értéket kellett megfizetni, hogy a jogosultság reá szálljon, ez az összeg azonban nem a volt jogosultat illette – aki jogosítványát vissza nem válthatta –, hanem azt kétharmad részben a végvidékekre kellett fordítani, egyharmad része pedig a végrehajtóknak jutott.

Igen helyes lenne ma is a fennálló zsidótörvények megszegőivel szemben hasonló megtorlást alkalmazni és a befolyó összegeket teljes egészükben honvédelmi célokra fordítani.

I. Lipót (1657-1705), majd III. Károly (1711-1740) *Ferdinánd* példájára szintén elrendeli a zsidóságnak a városokból való kiltását.

Ők is abban látják a legnagyobb veszedelmet, hogy a zsidóság gyors meggazdagodásra törekszik és e cél elérése érdekében az eszközökben nem nagyon válogatós. Különösen állt ez a vám szedőkre, akik a fenti szigorú rendelkezések ellenére sem szüntették be működésüket.

Ezért I. Lipót 1659. évi decretumának 57. cikkelyében kifejezetten is fenntartja a zsidók elmozdításáról szóló 1655. évi 29. cikkelyt és annak végrehajtását megszigorítja.

III. Károly még gyakorlatiasabban igyek-

szik megoldani ezt a kérdést. Az *1723. évi decretum 15. cikkelyének 4. §-ában* elrendeli, hogy amíg „a zsidókat minden vámoktól el nem mozdítják, addig az olyan helyen senki sem tartozik vámot fizetni”.

A kívánt eredményt azonban neki sem sikerült elérni, márcsak azért sem, mert néhány év múlva megindul az a folyamat, amely százéves vajúdas után *a zsidóság egyenjogosításához* vezetett.

I. Lipót még egy vonatkozásban foglalkozott a zsidósággal.

Az *1662. évi decretumának 12. cikkelyében* rendelkezik azokról, akik a felkeléshez pénzben tartoznak hozzájárulni.

A zsidóság sohasem volt harcos és vitéz nép. Bár. *IV. Béla* és *Zsigmond* kiváltságlevelet adott nekik és ezekre a kiváltságlevelekre mindig szívesen és büszkén hivatkoztak, arra sohasem vágytak, hogy a harctereken való küzdés jogát is megszerezzék maguknak.

Ezért *Lipót* úgy intézkedik, hogy mivel „nemcsak a karok és rendek, hanem különböző más emberek is részesülnek az ország javában és hasznában és úgy illik, hogy akik az országhasznát érzik, az ország közterheihez is járuljanak, ... úgy a háztulajdonos, mint az idegen házakban lakó zsidókat és anabaptistákat is, *míg őket az országban megtűrik...* a megyék lelkiismeretesen pénzben adóztassák meg s ezen adójukat a megyék katonai szükségükre kell fordítani”.

A hadmentességi *adónak* ebben a formá-

ban való bevezetése azt eredményezte, hogy míg a vármegyék bevételei alig emelkedtek, a zsidóság száma a háborúk folyamán nemhogy fogyott volna, ellenkezőleg, aránytalanul nőtt, mert hiszen olcsó pénzen váltották meg azt, amit a nemzsidók vérben és életben adtak.

Nem járt sok sikerrel a zsidóságnak a városokból és végvidékekről való kitiltása sem. A kitiltott zsidókat a nagybirtokos főpapok és főurak szívesen látták vidéki birtokaikon, mert ezek mindig gondoskodtak a szükséges pénzkölcsönökről. Ezenfelül jó pénzért vásárolták a birtok terméseit, bérelték a kocsmajogot és általában igyekeztek földesuraikkal szemben hasznossá tenni magukat.

A nagy igyekezetnek természetesen megint az alsóbb néposztály adta meg az árát.

A városok azonban örültek és hálások voltak, hogy legalább részben mégis megszabadultak zsidóiktól.

Ilyen hálamegnyilatkozás az 1729. évi XIX. cikkely is, amelyben *Dalmát-, Horvát- és Szlavonországok* karai és rendéi III. Károlynak mondanak köszönetet azért, hogy a *szentgyörgyi* végvidékről, valamint *Dalmát-, Horvát- és Szlavonország* egyéb helyiről kitiltotta, a zsidóságot.

Dalmát-, Horvát- és Szlavonországok karai és rendéi Ő legszentebb felségének különös kegyelmét jelenleg is tapasztalván abban, hogy a *szentgyörgyi végvidékre* nemrégiben bebocsátott zsidóknak úgy onnan, mint a nevezett országok más helyeiről (ha még vala-

hova belopódtak volna) való elmozdítását a maga helyén kegyelmesen elrendelni méltóztatott.

1. §. Mely kegyelemért fenntisztelt ő legszentebb felségének ugyanazon karok és rendek örökké való. köszönetet mondanak.”

A zsidóság száma 1520 körül alig emelkedett felül még a 11 000-en Ennek ellenére máig sok földesúri haszonélvezeti jogot tartottak a kezükben még az Alföldön is.

Számuk titokban észrevétlenül nőtt.

Bár *III. Károly* idejében számos morva zsidót telepítettek le az országban, nyugat felől a beszivárgás a XVIII. században erősen lecsökkent Annál nagyobb tömegek ékeznek északkelet felől.

1785-ben, hatvanöt év múlva, a 11.000 zsidó helyett már 75.000-t találunk az országban, pedig *Mária Terézia* uralkodása (1740-1780) általában nem volt kedvező számukra.

A városok továbbra is korlátozásokkal rínek. Számos helyről kitiltják a zsidóságot. 1746-ban *Budáról* is kénytelenek átköltözni *Óbudára*. A királynő véglegesen rendszeresíti az *I. Lipót* által bevezett zsidó türelmi adót, majd eltiltja a zsidókat egyik főfoglalkozásoktól, a borkereskedelemtől is.

Míg ömaga igyekezett országait a zsidóságtól megtisztítani, a sors iróniáját kell látnunk abban, hogy éppen férje az, aki hazát ad annak a *szabadkőművességnek*, amely hamarosan a zsidóság világhatalmi terveinek legtökéletesebb szervezetévé válik.

Fia *II. József* (1780-1790) már ezt a liberális szellemről áthatott *szabadkőműves* irányzatot követi. Decretum nem maradt tőle. Egyeduralkodói elgondolásainak megfelelően *rendeletekkel kormányzott*.

Rendeleteiben szabad vallásgyakorlatot biztosított a zsidóság számára. Megnyitotta előttük a közép- és főiskolák kapuit. A céhek kényszerítette, hogy tagjaik közé a zsidókat is felvegyek. Megengedte, hogy az országban – a bányavárosok kivételével – bárhol letelepedhessenek, földbirtokot bérelhessenek.

Nem lehet csodálni, ha uralkodása idején addig soha nem észlelt arányokban indult meg a galíciai zsidók beözönlése De megindult ezzel egyidejűleg a zsidóság egyenjogúsításáért folytatott harc is.

II. Lipót 1790. évi decretuma 38. cikkelyében foglaltak már ennek a harcnak első diadalát jelentik.

„Hogy a zsidók állapotáról addig is gondoskodva legyen, míg ügyük s némely szabad királvi városoknak őket érintő kiváltságaik a legközelebbi országgyűlésen jelentést teendő országos bizottság által tanácskozás alá vétetnének és a zsidók állapotáról ő szent felségének és a karok és rendeknek egyetértő akaratával intézkedés tétetnék, a karok és rendek Ő szent felségének jóváhagyásával határozták, hogy Magyarországon és kapcsolt részei határain belül élő zsidók az összes szabad királyi városokban és más helységeken (ide nem értvén a királyi bányavárosokat) azon álla-

potban, melyben az *1790. évi január elsőjén voltak*, megtartassanak és ha netalán abból kizavartattak volna, visszahelyeztessenek.”

A törvény tehát a zsidóságnak törvényellenesen elért helyzetét rögzíti és szentesíti.

Ezt követőleg más vonalon is előre tör a zsidóság az egyenjogúsítás felé.

I. Ferenc (1792-1835) 1807. évi decretumának 1. cikkelye, amely a magyar ezredekhez 12.000 újonc megajánlásáról és a toborzás visszaállításáról rendelkezik, *1. §-ában* módot ad arra, hogy az újoncok közé zsidókat is le hessen felvenni és elfogadni.

Ezt az intézkedést kiegészíti az *1808. évi VI. t.-c. 3 §-a* és az *1880. évi VII. i.e. 1. §-ának 4. pontja*. Ezek szerint már nemcsak lehet, de kell is a zsidóknak katonáskodni.

Az *1808. évi VI. t.-c. 3. §-a* szerint: „A zsidókra is azon község népessége arányában, melynek részét teszik, vesse ki az illető törvényhatóság a jutalékot és a zsidó községek által a saját tagjaik közül előállított egyéneket az újoncok följánlott számába el kell fogadni.

Az *1830. évi VII. t.-c. 1. §-ának 4. pontja* szerint pedig: „A megajánlott újoncok sorába zsidók is vétessenek fel, kiknek számát a népesség aránya szerint az illető törvényhatóság határozza meg s akik a zsidó községek útján egyedül nemzetükből lesznek kiállítandók és az illető törvényhatóság kebelében besorozandók.”

Hasonló szellemben intézkedik később V.

Ferdinand (1830-1848) idejéből származó *1840. évi II. t.-c. I. §-ának 4. pontja* is.

A zsidóságnak tehát 1808 óta nemcsak joga, de kötelessége is – bár egyelőre még igen korlátolt mértékben – a katonáskodás. A katonáskodástól 800 éven át elzárt zsidóságnak módja nyílt végre, hogy bebizonyítsa sokszor kétségbe vont vitézségét. Valóban 1808-tól az 1914-1918. évi világháború befejezéséig számos zsidó futott be irigylésre méltó katonai pályát, de annál kevesebb tűnt ki közülük vitézségével.

Szerették az egyenruhát és békében szívesen katonáskodtak közülük egyesek, márcsak azért is, hogy ezáltal az addig számukra elérhetetlen szalonokba bejuthassanak. Háború idején azonban mindent elkövettek, hogy minél előbb megszabaduljanak az egyenruhától vagy legalább is olyan beosztásba kerüljenek, ahol semmit sem kell kockáztatniok.

Az 1808. VI. t.-c. t követő 110 év bőséges példát mutatott arra, hogy mennyire alkalmas a zsidó katonának és megérlelte az időt az 1942. évi XIV. t.-r.-ben kifejezésre juttatott ítélethez, amely szerint a zsidó nem méltó a fegyverviselésre, nem való katonának.

Az 1808. év utáni 110 év tehát a legteljesebb mértékben igazolta az 1808. év előtti 800 év ítéletét.

A zsidóság további térhódítását, egvházi és faji törvényeinek érvényrejutását látjuk az 1840. évi XV. t.-c. 54., 55., 56., valamint 110. §-ában is.

Az 54. §. szerint „a keresztények a keresztény ünnep- és vasárnapokon, az izraeliták pedig szombaton és a következő szakaszban foglalt ünnepeken a váltót sem bemutatni, sem pedig az elfogadás iránt nyilatkozni nem tartoznak, ha tehát az előbbi szakaszbeli határidőnek utolsó napja ily napra esik, a bemutatást vagy elfogadás iránti nyilatkozást a következő első köznapra lehet halasztani.”

Az 55. § a következő zsidó ünnekepet sorolja fel:

„A hetenkénti szombaton kívül az izraeliták ünnepei a következők:

a) *Pessach, Húsvét*, vagyis a kovásztalan kenyér ünnepe, *N is on* havának 15., 16. és 21., 22. napjain, rendszerint *Szent György* havában, a közbenlévő 17., 18., 19. és 20. napok félünnepek, melyeken mind bemutatni, mind az elfogadás iránt nyilatkozni nemcsak lehet, hanem kötelesség,

b) *Schebuos, Pünkösöd*, vagyis az elsőszülöttek ünnepe, *Sivon* havának 6. és 7. napjain, rendszerint *Pünkösöd* havában.

c) *Rosch-Haschana: Újesztendő* ünnepe, *Tischri* havának 1.-ső és 2.-ik napjain, közönségesen *Szent Mihály* havában.

d) *Jow-Kipur*: a kibékülés ünnepe, tíz nappal az újesztendei ünnep után.

e) *Suhes*: a sátoros ünnepek, *Tischri* havának 15. és 16. napjain, *Mindszent* havában.

f) *Schmini-Azeres*: a tízparancsolat ünnepe, *Tischri* hava 22.-én.

g) *Bimasch-Tora*: az Örömnünnep, ugyanazon hó 23. napján.”

Az 56. § ezenfelül még egy kedvezményt biztosít a zsidóság számára: „A szombatot vagy az alábbi szakaszban kitett ünnepeket megelőző napokon az izraelita az elfogadás iránt nyilatkozni csak délután három óráig köteles.”

A 110. § a fizetésről és annak elfogadásáról úgy intézkedik, „hogya a fizetés napja valamelyik ünnepre vagy vasárnapra esik, a keresztény a fizetést sem tenni, sem kívánni ezen a napon nem köteles, hanem a legközelebbi köznapig várakozhatik. Ellenben az izraelita, ha a fizetés napja szabbathra vagy az 55. szakaszban kitett ünnepekre esik, a szabbathot vagy ünnepet megelőző köznapon délután *három óráig* tartozik megfizetni, a hitelező azonban minden mulasztási következtés nélkül engedhet az izraelitának időt a következő köznapig.”

E § alkalmazásánál a zsidók a keresztényeknél látszólag hátrányosabb helyzetbe jutnak. Tekintettel azonban arra, hogy rendszerint nem a zsidó, hanem a keresztény volt a váltóadós, ez a 110. § szerinti megszorítás valójában *látszat-megszorítás* annál is inkább, mivel a keresztény hitelezőnek módot nyújt arra, hogy zsidó adósának a legközelebbi köznapig halasztást adjon és vájjon a keresztények közül ki nem adta meg ezt a halasztást?

A törvény 201-204. §-ai nem foglalkoz-

nak kifejezetten a zsidósággal, de rendelkezéseik részben mégis idevonatkoznak.

A 202. § szerint a váltótörvénytől „senki vallásának ünnepein megjelenésre nem idéztethetik, ily idézés váltótörvénytől előtt erőtlen”.

A 204. § szerint pedig „senki ellen vallása által parancsolt ünnepein végrehajtás nem teljesíthető”.

Nem kétséges, hogy ez a § a zsidóság számára több végrehajtási kedvezményt biztosított, mint amennyit a keresztény magyarságnak saját hazájában. Mert míg a keresztények ellen csak keresztény ünnepnapon nem lehetett végrehajtást fogantatni, addig a zsidók ellen ezen felül a zsidó ünnepnapokon sem, minthogy a 201. § szerint a váltótörvénytől a vasárnapok és „a keresztény latin szertartás” ünnepei szünnapok voltak.

Érdekes megfigyelni, hogy törvényalkotásunkban itt találunk először „zsidó” helyett az „izraelita” fogalmával. Ennek az új szóhasználatnak az volt a célja, hogy előkészítse azt a később erőre kapott téves felfogást, *hogy a zsidóság nem faj. hanem felekezet.*

Ugyancsak ez az elv érvényesül később az 1868. évi LIV. t.-c. (Polgári törvénykezési rendtartás) 100. §-ában is, amely szerint „sürgős eseteket kivéve senki sem idéztethetik megjelenésre vallásának ünnepein”, továbbá ugyanezen t.-c. 357. §-a. szerint „a marasztalt

fél vallásának ünnepei a végrehajtásnál lehetőleg figyelemben tartandók”.

Az egyenjogúsítás felé való törekvés nem állt meg ezeknél a részlegsikereknél, hanem gyors iramban haladt előre végcélja felé diadalmas útján.

Az 1859-40. és 1843-44. évi országgyűléseken a zsidóbarát és zsidóellenes tábor között nem egyszer viharos összecsapásra került a sor.

Végül mégis csak a zsidóbarát liberális irányzat győzött.

A bécsi udvar eltörölte a zsidóadót, az 1840. évi XXIX. t.-c. pedig általánosságban rendezi a zsidóság helyzetét.

„Addig is, míg a zsidók álláspontjáról a törvény bővebben rendelkezik, ezúttal határozatlik:

1. §. Mindazon zsidók, kik az országban vapy kapcsolt részekben születtek, valamint szinte azok is, akik az itteni lakásra törvényes úton engedelmet nyertek, ha ellenük erkölcsi magaviseletük tekintetéből bebizonyított alapos kifogás nincsen, az egész országban és kapcsolt részekben akárhol szabadon lakhatnak – kivéven egyedül az 1791. esztendei XXXVIII. t.-c.-ben említett bányavárosokat és azon helyeket, melyekből a bányák és bányászti intézetek tekintetéből törvényes régi szokás mellett jelenleg kizárva vannak.

2. §. A fennálló feltételek mellett gyárat a zsidók is állíthatnak, kereskedést és mesterségeket akár maguk kezükre, akár val-

lásukbeli legények segítségével is űzhetnek s ifjaikat ezekben taníthatják, – azon tudományokat pedig és szépmesterségeket, miknek gyakorlatában eddig is voltak, ezután is gyakorolhatják.

3. §. Egyébiránt köteleztetnek, hogy állandó vezeték és tulajdonnevekkel éljenek, a születendők pedig vallásuk papjai által vezetendő anyakönyvbe bejegyeztessenek, – továbbá kötelesek

4. §. Minden okleveleket és szerződéseket a hazában és a kapcsolt részekben divatozó élő nyelven szerkeszteni.

5. §. Amennyiben az izraeliták polgári telkeknek (fundus) szabad szerezhetése gyakorlatában lennének, az ily városokban ezen gyakorlat jövőre nézve is megállapítatik.

6. §. Mindezen törvénnyel ellenkező törvény, szokás, rendelet vagy határozat eltöröltetik és megszüntetetik.”

Jóllehet az ország lakosságának túlnyomó része zsidóellenes meggyőződést tanúsított, a zsidóság a nemzet létét vagy nemlétét jelentő legsúlyosabb órákat is arra tudta kihasználni, hogy egyenjogúsítási törekvéseit felszínen tartsa és diadalra vigye. *1848 július 26-án* egyik ősi magyar család tagja, – akit a zsidók Széchenyi naplója szerint *10.000 forinttal üzettek meg – a zsidók egyenjogúsításáról, indítványt terjeszt az országgyűlés e é.*

Az országgyűlés pedig – mintegy uolsó ténykedésével – 1849 július végén törvénybe iktatja az emancipációt. E törvény azonban a

szabadságharc leveretése miatt már nem lépett életbe.

Míg véreink százezrei szenvedtek az abszolutizmus alatt, a zsidók ebben a korban is hamar megtalálták a boldoguláshoz vezető, utat. Megengedik nekik a keresztény cselédek tartását, a korlátlan iparűzést, megnyitják előttük a bányavárosok kapuit és általában új, eddig nem élvezett jogokkal ruházzák fel őket.

Az ideiglenes törvénykezési szabályok is ebben a liberális szellemben rendezik a zsidóság helyzetét.

A *II. rész 5. §-a* mezőrendőri kihágások esetére érvényben tartja a testi fenyítést, sőt kimondja elvben, hogy „a testi fenyítések fenntartása, – míg más célszerűvel a törvényhozás által nem pótoltatik, a közfegyelem fenntartása tekintetéből a kihágások minden egyéb nemeinél is nélkülözhetetlenek”.

Az *1848 évi XXII. t.-c.* a testi fenyítést bizonyos személyekkel szemben megszüntette. Ezt a mentességet az ideiglenes törvénykezési szabályok a nemeseken és honoratorokon felül mindazokra kiterjesztette, akik az *1848. évi V. t.-c.* értelmében politikai jogok gyakorlására képesítve voltak.

De kiterjesztette ezenfelül „mindazon izraelitákra is, kik bár politikai jogok gyakorlásával felruházva nincsenek, az erre törvényileg megszabott egyéb kvalifikációval bírnak.

A testi büntetés alól mentesítetteknek ne-

jeik, özvegyeik és családjuk tagjaira ezen mentesség szintén kiterjed.” Tehát a zsidó családfő hozzátartozóira is.

Ezzel szemben igen sokan voltak magyarok, akiket meg lehetett verni.

Ezekben az időkben számos olyan rendelet látott napvilágot, amelyek mind a zsidók jogállását bővítették. Így az *1850. évi január hó 14-én kelt kultuszminiszteri rendelet* megengedi, hogy a zsidók egyházból vizsgázhassanak és ezentúl nekik az előadások látogatásáról bizonyítványt adjanak.

Az *1850. évi szeptember hó 3-án kelt* ugyancsak *kultusz miniszteri rendelet* módot ad arra, hogy a zsidó bábák keresztény nőknél is végezhesenek szülésznői tennivalókat.

Az *1851. évi március hó 12-én kelt hadügyminiszteri rendelet* a zsidóknak lőpor, valamint salétrom előállítására és az ezekkel való kereskedelemre ad engedélyt.

Az *1860. évi január hó 6-án kelt* császári rendelet megszünteti az izraeliták tanúzási képessége tekintetében fennálló korlátozásokat, az *1860. évi január hó 14-én kelt* császári rendelet pedig a bányavárosok kapuit nyitja meg előttük.

Tehát mindazok a korlátozások, amelyek a zsidók megbízhatatlansága miatt váltak szükségessé, egyszerre megszűnnek.

A kiegyezés pedig meghozta a zsidók számára az egyenjogúsítást is.

A külföldi szabadkőműves páholyok be-

folyásolására megszületik az *1867. évi XVII. t.-c.*, mely kimondja, hogy:

„1. §. Az ország izraelita lakosai a keresztény lakosokkal minden polgári és politikai jog gyakorlására egyaránt jogosítottaknak nyilvánítatnak.

2. §. Minden ezzel ellenkező törvény, szokás vagy rendelet ezennel megszüntetetik.”

Ennek a törvénynek köszönhető, hogy Magyarország pár év alatt a zsidóság eldorádója lett és ezért kellett olyan sok jó magyarnak az Óceánon túlra vándorolni, a legmostohább körülmények közt szerencsét próbálni, új hazát keresni.

Az *1867. évi XVII. t.-c.-et* követőleg egymás után látnak napvilágot olyan rendeletek, amelyek a már egyenjogúsított zsidóságnak még külön, a keresztényeket meg nem illető jogokat biztosítanak.

Így a *28.769/1876. Vk, Min. sz.* rendelet úgy intézkedik, hogy az állami tanintézetekben az izraelita tanulók bizonyos izraelita ünnepnapokon felmentendők az iskolalátogatás kötelezettsége alól.

Ugyancsak ebben a szellemben intézkedik a *49.225/1885. Vk. min. sz. rendelet* is, mely szerint a középiskolába járó izraelita tanulók szombaton a rajz és írás kötelezettsége alól mentesek, majd az *5[^].711/1892. Vk, Min. sz. rendelet* ezt a mentességet a szombaton kívül valamennyi zsidó ünnepnapra kiterjeszti, a *8077/1893. Vk. Mm. sz. rendelet* pedig a szom-

nati napon még a számolás kötelezettsége alól is mentesíti a zsidó tanulókat.

Abból az elgondolásból kiindulva, hogy a magyarországi zsidóság semmiben hátrányt ne szenvedjen, a 20.521/1877. *Vk. Min. sz. rendelet* kiveszi a zugiskolák közül a héber hitoktatást szolgáló erősen kétesértékű iskolákat is.

Az 1867. évi *XVII. t.-c.-kel* a zsidóság vágyai még nem nyertek végső beteljesedést. Faji hitük, az izraelita vallás, még nem tartozott a törvényesen bevett vallásfelekezetek közé. Hamarosan siker koronázta azonban törekvéseiket ezen a téren is. Az 1895. évi *XLII. t.-c.* az izraelita vallásról úgy intézkedik, hogy

„1. §. Az izraelita vallás törvényesen bevett vallásnak nyilváníttatik.

2. §. Az 1868. évi *LIII. t.-c. 18., 19., 20., 21. és 23. §-ainak rendelkezései az izraelita vallásunkra is kiterjesztetnek.*

3. §. Lelkész (rabbi) és hitközségi előljáró az izraelita felekezetnek csak oly tagja lehet, aki magyar állampolgár és aki képesítését Magyarországon nyerte.

4. §. A jelen törvény végrehajtásával a minisztérium bizatik meg.”

A 2. §-ban hivatkozott 1868. évi *LIII. t.-c.* a törvényesen bevett keresztény vallásfelekezetek viszonzóságáról rendelkezik.

1. §-a szerint „lelencek s általában oly gyermekek, kiknek szülője nem tudatik, annak vallását követik, aki őket felfogadta. Ha lelencházba adattak s az intézet valamely val-

lásfelekezeté, azon felekezet vallásában neveltetnek. Ha az ezen §-ban említett esetek egyike sem fordul elő, az ilyen lelencek azon vallásban neveltetnek, mely a találás helyén többségben van.”

Tehát keresztény magyar gyermekek is a zsidó vallást követik és viszont zsidó származásúak keresztényeknek számítanak a fenti esetekben.

A 19. § rendelkezései merőben ellentétben állnak a *Szent László-* és *Kálmán-féle* törvényekkel.

Eszerint „egyik vallásfelekezetnek tagjai sem kötelezhetők arra, hogy más vallásfelekezetbeliek egyházi szertartásait és ünnepeit megtartsák, vagy hogy ezen napokon bármennemű munkától tartózkodjanak.

Vasárnapokon azonban minden nyilvános és nem elkerülhetetlenül szükséges munka felfüggesztendő. Úgyszintén bármely vallásfelekezetnek ünnepén a templom közelében és egyházi menetek alkalmával azon tereken és utcákon, melyeken az ily menet keresztülvonul, minden mellőzendő, ami az egyházi szertartást zavarhatná.”

A 20. § az egyház községekhez való tartozás kérdését, a 21. § pedig a hadseregnél, állami közintézeteknél, polgári és katonai kórházaknál teljesítendő lelkeszi szolgálatot szabályozza.

A kor liberális felfogása jut kifejezésre a 28. §-ban, mely szerint „különböző vallásfelekezetűek által, lakott községben és városban,

mely házi pénztárából egyházi célokra vagy valamely felekezeti iskola javára segélyt szolgáltat ki, e segélyben igazságos arány szerint minden ottan létező vallásfelekezet részesítendő”.

Tehát a zsidó is.

Egyes városok aztán nagy buzgóságukban úgy értelmezték ezt a rendelkezést, hogy a zsidóságot még a keresztény egyházaknál is nagyobb támogatásban részesítettek.

Igaz, hogy a törvény 3. §-a a keresztény vallásfelekezetekkel szemben fenn nem álló megszorításokat alkalmaz a zsidósággal szemben, ezekre azonban a már itt lakó zsidóságnak a beözönlő galíciaiakkal szemben való megvédése céljából és a rabbiképzés rendezetlensége miatt volt szükség.

Az 1895. évi XLII. t.-c.-et nyomban követte a vallás szabad gyakorlatáról alkotott 1895. évi XLIII. t.-c. E két törvénycikk szervesen kiegészíti egymást és igen alkalmasak arra, hogy a vallási jelleg előtérbe tolásával a fajiság kérdését háttérbe szorítsák.

Az 1895. évi XLIII. t.-c. szerint:

„1. §. Mindenki szabadon vallhat és követhet bármely hitet és azt az ország törvényeinek, valamint a közérkölcsiség kívánalmainak korlátai között külsőképen is kifejezheti és gyakorolhatja.

2. §. A polgári és politikai jogok gyakorlására való képesség a hitvallástól teljesen független.”

A törvénynek ezt az egyébként nem kifo-

gásolható rendelkezését a zsidóság le nem becülhető éleslátással használta ki a maga számára. Céltudatos propagandával valósággal kitörölte az ország köztudatából a zsidó faj fogalmát. Többé nem voltak zsidóink, csak „*izraelita hitvallású polgáriasaink*”.

4. A legújabb kor.

Józan megítélés szerint a zsidóság ennél többet már nem kívánhatott volna. Uralomvágyuk azonban nem ismert határt.

Ami a XX. század első két évtizedében történt, jól ismerjük.

Az 1914-18. évi világháború, második felében feltűnik *Vázsonyi (Weiszfeld) Vilmos* személyében első zsidó miniszterünk, akinek legsürgősebb ténykedése az volt, hogy szabadon bocsássa a hadicsalások miatt lecsukott fajtestvéreit. Ilyenek bizony szép számmal voltak.

A zsidóságnak a világháborúban és az azt követő forradalmi időkben való szerepe is köztudomású. Ezért nem is akarok részletesen kitérni erre, csupán annyit kell megemlítenem, hogy *ezekben az időkben már nem a zsidókról, hanem a zsidók hoztak törvényeket.*

Az 1919. évi néptörvényeket *Károlyi Mihály* mellett *Garami Ernő, Jászi Oszkár, Kunfi Zsigmond dr., Szabó Oreszt dr., Szende Pál dr., Böhm Vilmos, Peidl Gyula* és *Junker János* nevű zsidók írták alá.

Még korlátlanabb uralomhoz jutottak az 1919. évi március hó 21, napján megalakított forradalmi kormányzó tanácsban.

Kun Béla, Szamuely Tibor, Vágó Béla, Lukács György, Pogány József, Szántó Béla, Rákosi Mátyás, dr. Landler Jenő és Alpári Gyula nevű zsidók 255 napon át tartották borzalmasan véres hatalmukban az országot.

Az alkotmányosság helyreállítása után meghozott 1920. évi XXV. t.-c. ennek a határtalan zsidó uralomnak kívánta útját állni, amikor a tudományegyetemekre, a műegyetemre, a budapesti egyetemi közgazdaságtudományi karra és a jogakadémiákra beiratkozók számát korlátozta és 3. §-ában úgy intézkedett, hogy a felvételre jelentkezőknek az illetékes kartól a beiratkozásra engedélyt kell kérniök.

A törvény szerint „az engedély megadásánál a nemzethűség és az erkölcsi megbízhatóság követelményei mellett egyfelől a felvett kérők szellemi képességeire, másfelől arra is figyeleméi kell lenni, hogy az ország területén lakó egyes népfajokhoz és nemzetiségekhez tartozó ifjak arányszáma a hallgatók közt lehetőleg elérje az illető népfaj vagy nemzetiség országos arányszámát, de legalább kitegye annak a kilencztedrészét.”

Sajnos, ennek a rendelkezésnek sem volt tökéletes a végrehajtása.

Ennek ellenére az 1920. évi XXV. t.-c. jogalkotásunknak egyik legjelentősebb terméke.

Mindazok a törvények, amelyeket a zsidóság joghelyzetével kapcsolatban eddig megis-

mertünk, nem voltak egyedülálló jelenségek Európában, nem voltak a magyar törvényhozói szellemnek kizárólagos alkotásai, hanem szoros kapcsolatban álltak a mindenkori európai uralkodó világnézettel.

Ugyancsak hasonló szellemben születtek meg későbbi törvényeink is, amelyek a zsidósággal foglalkoznak.

Ezzel szemben *az 1920. évi XXV. t.-c. kizárólagosan és sajátságosan magyar alkotás volt.*

Akkor látott napvilágot, amikor nemcsak Európában, hanem az egész világon a legszélsőségesebb módon uralkodott a szabadkőművesség és a zsidóság. Nem lehet tehát csodálni, ha a megcsonkított trianoni Magyarország nem tudta a gyakorlatban is megfelelő módon érvényre juttatni a törvénybe öntött nemzeti akaratot.

A zsidóság újra igen hamar érezte hatalmi súlyát.

Nagy mértékben kedvezővé tette számukra a helyzetet a *m. kir. Kúria 784. sz. K. II.-a.* (Megjelent a Büntetőjogi Határozatok I. kötetében)

Ebben az elvi jelentőségű határozatában kimondja a legfelsőbb magyar bíróság, hogy „a *Btk. 172. §-ának* alkalmazásában hitfelekezet alatt nem csupán valamely vallás egyházi szabályait, hitelveit, szervezetét, hanem hit-sorsosainak, híveinek összességét is érteni kell. Az izgatásnak nem kell kifejezetten a vallás, mint ilyen ellen irányulnia, hanem a bűncse-

lekmény tényálladéka fennforog akkor is, ha valamely hitfelekezet tagjait valamely más hitfelekezet tagjai, mint e minőségükben együvé tartozók ellen egész általánosságban izgatják. Néposztály alatt olyan egyének többségét kell érteni, akik akár élethivatásuknak, akár történelmi múltjuknak, avagy megkülönböztetett társadalmi állásuknak, különös szakképzettségüknek s ennek megfelelő hasonlatos foglalkozásuknak egyforma jellegével, avagy a többi honpolgárétól lényegesen eltérő vagyoni helyzetüknél fogva együttesen, a társadalmi életben elfogadott olyan gyűjtőnévvel megjelölhető személyösszességet alkotnak, amelynek tagjait a felsorolt tulajdonságok valamelyikének közösségénél fogva a társadalmi életben a más osztálybeliektől, mint külön osztályt szoktak megkülönböztetni.

Külön nemzetiségek alatt az anyanyelvük azonosságánál fogva együvé tartozó, ezen az alapon történeti múltra visszatekintő és az anyanyelvükhöz ragaszkodó népfajokat kell érteni.

A Magyarországon levő zsidóság nem társadalmi osztály és nem nemzetiség, hanem hitfelekezet. (393/1925.)”

A Kúriának ez az állásfoglalása a zsidókérdés tárgyalását lehetetlenné tette, mert mindazok, akik fel merték tární a zsidóság káros és romboló hatását, felekezet elleni izgatás miatt a vádlottak padjára kerültek.

Ilyen légkörben könnyen vívott ki a zsidóság képviselőt a maga számára az ország

legtekintélyesebb testületében: *a felsőházban* is.

Az 1926. évi XXII. t.-c. 4. §-ának B) pontja szerint a méltóságon vagy hivatalon alapuló felsőházi tagok közt szerepel az izraelita vallásfelekezet képviselőjét ellátó, az izraelita hitközségek által életfogytiglan választott két lelkész (rabbi).

Az eredeti törvényjavaslat szerint az izraelita hitfelekezetet egy rabbi képviselte volna, mint kinevezett felsőházi tag. Az akkori nemzetgyűlés azonban ezt a megoldást nem találta elég igazságosnak, ezért úgy döntött, hogy az izraelita felekezet képviselőjét törvényesen bevett jellegére és híveinek számára való tekintettel, a többi bevett egyházéhoz hasonlóan a fentemlített módon, – két választott lelkész útján kell biztosítani.

A nem sokkal később alkotott 1928 évi XIV. t.-c. pedig az 1920. évi XXV. t.-c.-ei módosítja olyképpen, hogy a tudományegyetemekre, a műegyetemre, a budapesti egyetemi közgazdaságtudományi karra és a jogakadémiákra való beiratkozásnál „az engedély megadásánál a nemzethűség és erkölcsi megbízhatóság követelményei mellett egyfelől a felvételt kérő megelőző tanulmányi eredményeire, illetve szellemi képességeire, másfelől arra is figyelemmel kell lenni, hogy elsősorban a hadiárvák és a harctéri szolgálatot teljesítettek, és a közalkalmazottak gyermekei, továbbá a különféle foglalkozási ágakhoz (mezőgazdasághoz, iparhoz, kereskedelemhez, szabadfog-

lalkozásokhoz stb.) tartozóknak gyermekei, az ezen foglalkozásokhoz tartozók számának és jelentőségének megfelelő arányban jussanak a főiskolákra és a fölvettek száma az egyes törvényhatóságok között is igazságosan osztásuk fel. A vallás- és közoktatásügyi miniszter felügyel arra, hogy ezek a szabályok megfelelően alkalmaztassanak.”

Nincs többé arról szó, hogy az „ország területén lakó egyes népfajokhoz és nemzetiségekhez tartozó ifjak arányszáma a hallgatók közt lehetőleg elérje az illető népfaj vagy nemzetiség országos arányszámát, de legalább kitegye annak kilenctized részét”.

A zsidók arányszámának korlátozása tehát megszűnt.

Igen érdekes ezzel kapcsolatosan megtudnunk a törvény miniszteri indokolásából azt, hogy miért volt szükség a korlátozás megszüntetésére.

Eszerint az *1920. évi XXV. t.-c. 3. § harmadik bekezdése* „azt a téves látszatot kelti, mintha ez a törvénybeli rendelkezés nem állna összhangban a *trianoni békének* a kisebbségek védelméről szóló *VI. fejezete 54., 55. és különösen 58. §-ával*. Bár az *1920. évi XXV. t.-c.* minden népfaj és nemzetiség iránt igazságos mértékkel kíván mérni, mert minden ilyen csoportot országos átlag-ának megfelelő százalékban bocsát a főiskolákra, mégis úgy a külföldi közvélemény egy részében, mint pedig a magyarországi zsidóság körében ... számos félreértésre adott okot. Ami pedig még ennél is

súlyosabb, az a körülmény, hogy a külföldi közvélemény egy számottevő részébe beivódott az a hit, hogy mi igazságtalanul bánunk a magyarországi kisebbségekkel, ami ürügyül szolgálhat az idegen államokban élő magyar kisebbségek kedvezőtlen kezelésére, amire Magyarországnak még csak ürügyet sem szabad szolgáltatnia.

Ezenfelül a magyarországi zsidóság köréből is felhangzott az a panasz, hogy magukat a 3. § *harmadik bekezdésével*, mintegy megbélyegzetteknek látják. Az érzések világában ily inponderabiliára is figyelemmel kell lenni, mert a polgárok közmegnyugvása minden állam virágzásának nélkülözhetetlen előfeltétele. Izraelita honfitársainknak sem szabad viszont szem elől téveszteniök, hogy a bennünket ért nemzeti katasztrófa összes életviszonyaink összezsugorodásához vezetett és számos fájdalmas korlátozást tett szükségessé."

A zsidók jogállása tehát újra teljes lett.

A *Németországban és Olaszországban* diadalra jutott nemzeti gondolat azonban nem-sokára nálunk is érezteti hatását. A szabadkőműves-zsidó népszövetség tekintélyén ezek az országok kiköszörülhetetlen csorbát ütnek. A *nemzetiszocializmus* és a *fasizmus* felveszi a harcot a nemzetközi *szabadkőművességgel* és *zsidósággal*.

A *nemzeti* és vele kapcsolatos *faji gondolat* nálunk is talajra talál és ennek hatása alatt 1938. évi március hó 28-án megszületik a „*társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának*

hatályosabb biztosításáról szóló 1938. évi XV. t.-c. % újabbkori első zsidótörvényünk.

Ez a törvény nem foglalkozik kizárólag a zsidókérdéssel és még idevonatkozó részeiben is csupán részletmegoldásokat találunk.

1. §-ában széleskörű felhatalmazást ad a kormánynak arra, hogy „a társadalmi és gazdasági élet egyensúlyának hatályosabb biztosítása végett szükséges intézkedéseket, – ideértve az értelmiségi munkanélküliség leküzdése végett szükséges intézkedéseket is – a jelen törvény, kihirdetésétől számított három hónap alatt az alábbi §-okban megjelölt tárgykörben és alapelvek szerint rendeletben tegye meg abban az esetben is, ha az intézkedés egyébként a törvényhozás ügykörébe tartoznék”.

Ezeket a tárgyköröket a 2. §-ban találjuk meg.

A) *Sajtókamara felállítása.*

B) *Színművészeti és filmművészeti kamara létesítése.*

A zsidókérdést kifejezetten először a 4. § érinti, amely kimondja, hogy „a sajtókamara, úgyszintén a filmművészeti kamara tagjaiul zsidók csak olyan arányban vehetők fel, hogy számuk a kamara összes tagjai számának *húsz százalékát* ne haladja meg”.

A törvény tehát eléggé engedékeny volt, mert hiszen a zsidóság ez időbeli *6.2%-os* országos arányszámával szemben a kamarákba *húsz százalék* zsidó felvételét engedélyezi.

Ezenfelül e rendelkezés alól még számos

személyt kivesz, akiket a törvény szerint egyébként zsidónak kellene tekinteni.

A 4. § második bekezdése értelmében:

„Ebbe a *húsz százalékba* nem lehet beszámítani:

a) a *hadirokkantat*, a *tűzharcost*, továbbá *hősi halált halt szülőknek gyermekét* és a *hadiözvegycet*,

b) azt, aki az *1919. évi augusztus hó első napja* előtt tért át valamely más bevett felekezetbe és megszakítás nélkül ugyanennek a felekezetnek a tagja,

c) az a) és b) pont alá eső szülőknek olyan leszármazóját, *aki nem az izraelita hitfelekezeti tagja.*”

Érdekes, hogy ennek az újabkori első zsidótörvényünknek egyáltalán nincsenek *történelmi vonatkozásai*. Mind a sajtókamara, mind a színművészeti és filmművészeti kamara egészen új alkotás, így a múltban hasonló korlátozásokról szó sem lehetett. Továbbá azokban a törvényeinkben, amelyek ezideig a zsidóság helyzetével foglalkoztak, soha sehol sem találunk kivételeket sem.

Ezek a jogszabályok zsidó alatt azt értették, akit a közvélemény zsidónak tartott. Tehát nemcsak azt, aki izraelita vallású volt, vagy akinek mind a két szülője zsidó fajtól származott, hanem mindazokat, akiknél a zsidó jellemvonások domináltak.

Ezt bizonyítja *Szerencsés (Fortunatus) Imre* esete is, akit – jóllehet csak részben

volt zsidószármazású – az országgyűlés éd természetesen az ország közvéleménye is zsidónak tartott.

A törvénynek tehát az a törekvése, hogy megállapítsa azoknak körét, kik tartoznak a zsidó fajhoz, egészen újkeletű és nem is nyer teljes megoldást.

Végül ennek a törvénycikknek a korlátozó rendelkezései nem érintik az egész zsidóságot, mert a korlátozások csak bizonyos foglalkozási ágakra terjednek ki. Azokat a zsidókat, akik ezeken a foglalkozási ágakon kívül állnak, semmiféle korlátozás nem éri.

Tekintsük végig a törvény rendelkezéseit.

Az 5. § a *húszszázalékos* korlátozást az *akár időszaki, akár nem időszaki lapoknál állandó munkaviszonyban álló személyekre* terjeszti ki, továbbá úgy intézkedik, hogy a munkatársak bármily címen kifizetett illetményének évi összegéből csupán húsz százalék fordítható a zsidó munkatársak illetményeire.

A törvény meglehetősen előrelátással igyekszik meggátolni azt, hogy a zsidó munkatársakat a lapok a keresztényeknél jobban dobják.

A végrehajtást a törvény a miniszterelnökre bízta és felhatalmazást ad arra, hogy közérdekből indokolt esetben kivételt tegyen.

A 6. § az egyes *színházaknál*, úgyszintén *mozgófényképet előállító és forgalombahozó vállalatoknál* alkalmazható zsidók számának a megállapítását a vallás- és közoktatásügyi miniszterre bízta.

A 7. §-ban a törvényhozás újra a *húszszázalékos* korlátozást alkalmazza az *ügyvédi, orvosi és mérnöki kamarába* felvehető zsidó tagok számának a megállapításánál is.

A 8. § az 1937 évi XXI. t.-c. hatálya alá eső *munkaadóknál* alkalmazható zsidók számát állapítja meg.

Az 1937. évi XXI. t.-c. hatálya kiterjed a törvény 2. §-ában felsorolt leginkább saját nyerstermékeik feldolgozásával és eladásával foglalkozó munkaadók, továbbá a közszolgálat és a közforgalmi közlekedési vállalatok kivételével mindazokra az akár természetes, akár jogi személy munkaadókra, akiknek üzlete, üzeme, egyéb vállalata vagy kereső foglalkozása körében másnak akár testi, akár szellemi munkáját, ellenérték fejében igénybe veszik, még akkor is, ha az üzletnek, üzemnek vagy vállalatnak vagy foglalkozásnak jótékonyági jellege van.

A 8. § szerint, ha a fenti munkaadók tisztviselői, kereskedősegédei vagy más értelmiségi munkakörben foglalkoztatott alkalmazottainak a száma *tíz* vagy ennél több, arányszámukat és a kifizetett illetmények megoszlásának a kulcsát ugyancsak *húsz százalékban* kell megállapítani. Ezt az arányszámot a vállalatok 1943. évi június hó 30-ig tartoznak elérni. A határidőt azonban 1948. évi június hó 30-ig a minisztérium meghosszabbíthatja.

Abban az esetben, ha az alkalmazottak száma a *tíz*et nem éri el, az 1938. évi március

hó 1. napján fennállott arányszámot a zsidók javára megjavítani nem lehet.

A 4. § második bekezdésében említett kivételeket természetesen valamennyi esetben alkalmazni kell és közérdekből a korlátozások alól egyeseket mentesíteni lehet.

A törvény 10. §-a végül módot ad arra is, hogy a rendelkezéseket kijátszó vállalat élére a m. kir. minisztérium a vállalat költségére vezetőt rendeljen ki, amíg a rendelkezéseknek a vállalat eleget nem tesz.

Fentiekből nyilvánvaló, hogy az 1938. évi XV. t.-c. semmiképpen sem volt alkalmas a zsidókérdés gyökeres megoldására. Életbelépése azonban jogalkotásunknak mégis fontos eseménye marad. Az 1938. évi XV. t.-c. megszüntette a m. kir. Kúria 784. számú elvi jelentőségű határozatában kifejezésre juttatott azt a téves ítéletet, hogy a zsidóság nem faj, hanem csupán felekezet és kifejezésre juttatta azt a felismerést, hogy *a zsidóság terjeszkedése a nemzetre nézve káros és veszélyes, térhódításuk ellen védekezniünk kell, háttérbe szorításuk nemzeti feladat.*

Az 1938. évi XV. t.-c. ezekkel a megállapításokkal kétségtelen módon meghatározta legújabbkori jogfejlődésünknek egyedül helyes irányát.

A minisztérium a törvény végrehajtásáról nem adott ki egységes végrehajtási utasítást, arról több különálló rendeletben intézkedett. Legelőször a 4.100/1938. M. E. számú rendelet lát napvilágot, amelyben az orvosi és

mérnöki kamarákban, valamint az ügyvédek névjegyzékébe való felvételeket függeszti fel a minisztérium mindaddig, amíg a tagok számarányát meg nem állapítják. Az arányszám megállapításának módját a 4350/1938. *M. E. száma rendelet* szabályozza.

Különös jelentőséggel bír e rendelet 21. §-a, amely az 1938. évi XV. t.-c. rendelkezéseinek magyarázataképpen megállapítja, hogy *kiket kell zsidónak tekinteni.*

Eszerint zsidónak tekintendő:

1. aki az *izraelita hitfelekezet tagja,*
2. aki az 1919. évi július hó 31. napja után tért át az izraelita hitfelekezetből más bevett felekezetbe, vagy ezt az időpontot megelőzően tért ugyan át az izraelita hitfelekezetből más felekezetbe, de annak nem maradt megszakítás nélkül tagja,
3. aki akár az 1919. évi július hó 31. napja után, akár ezt az időpontot megelőzően az izraelita hitfelekezetből anélkül lépett ki, hogy más felekezetbe belépett volna, vagy az izraelita felekezetből nem bevett felekezetbe tért át,
4. aki az 1919. évi július hó 31. napja után született, ha a megjelölt időpontban apja vagy anyja az izraelita hitfelekezet tagja volt.

Nem lehet ezek közül a személyek közül zsidónak tekinteni azt, aki hősi halált halt szülőnek a gyermeke, hadirokkant, tűzharcos vagy hadiözvegy.

Amíg tehát a törvény azt állapítja meg, kiket nem lehet zsidónak tekinteni, addig e

rendelet éppen a zsidónak tekintendők körét határozza meg.

A mindennapi életben az *1938. évi XV. t.-c.* hatását alig lehetett észrevenni. Nagy volt a zsidóknak biztosított arányszám és végtelenül lassú tempóban haladt az átállítás is. Így igen hamar belátta a törvényhozás, hogy az *1938. évi XV. t.-c.* a zsidókérdésnek még részleges megoldására sem alkalmas. Ezért már a következő évben megalkotják *a zsidók közéleti és gazdasági térfoglalásának korlátozásáról szóló 1939. évi IV. t.-c.-et, az úgynevezett második zsidótörvényt.*

Amíg az *1938. évi XV. t.-c.-t* e kérdés szempontjából sok tekintetben már csupán történelmi emléknek kell tekintenünk, addig az *1939. évi IV. t.-c.* rendelkezései ma is hatályosak.

Mint már könyvem elején is említettem, nem céлом e munka keretében a jelenleg hatályos jogszabályok összegyűjtése és rendezése. Elgondolásom az volt, hogy rámutassak arra, miképpen lett a nálunk közel ezeréves zsidókérdés mai jogalkotásunk legsúlyosabb problémájává. Rá akartam mutatni arra, hogy mikor miképpen gondolkoztak a jogalkotók erről a kérdésről, mi módon igyekeztek azt rendezni és mi lett ennek a rendezésnek az eredménye. A ma hatályos jogszabályokkal csupán mint ennek a történelmi folyamatnak eddig elért eredményével kívánok foglalkozni, hogy ezek megismerése után következtetést tudjunk

vonni a jövő jogfejlődésének céljairól és előre meghatározható helyes irányáról.

Az 1939. évi V. t.-c. kétségtelenül már címében is többet árul el lényegéből, mint az 1938. évi XV. t.-c, amely t.-c. a zsidó kifejezést még túlzott szeméremmel mellőzi és csak a legelkerülhetetlenebb esetben használja.

Az 1939. évi IV. t.-c. lényeges fejlődéit jelent. A törvényhozás igyekszik mélyebbre hatolni a kérdés megoldásában.

Az 1938. évi XV. t.-c. mintájára az 1939. évi IV. t.-c. megalkotásánál is azt tartotta a törvényhozás legelső feladatának, hogy pontosan meghatározza azoknak a személyeknek a körét, akiket a törvény alkalmazása szempontjából zsidónak kell tekinteni.

Az 1939. évi IV. t.-c.-ben foglalt meghatározás az 1938 évi XV. t.-c.-ben, valamint a 4350/1938. M. E. számú rendeletben foglalt meghatározással szemben több tekintetben eltérést mutat. Ennek megfelelően az 1939. évi IV. t.-c. fenti meghatározásokat hatályon kívül helyezi.

Az 1939. évi IV. t.-c. első §-a szerint:

„Zsidónak kell tekinteni azt, aki ő maga vagy akinek legalább egyik szülője, vagy akinek nagyszülői közül legalább kettő a jelen törvény hatályba lépésekor az izraelita hitfelekezet tagja vagy a jelen törvény hatályba lépése előtt az izraelita hitfelekezet tagja volt, úgyszintén a felsoroltaknak a jelen törvény hatályba lépése után született ivadékait.”

E nagyon is helytálló meghatározás alól

a továbbiak során a törvény *számos kivételt* tesz.

Mérlegelte a törvényhozás elsősorban azt, hogy az izraelita hitfelekezet tagjai közül ki mikor, illetőleg kinek a felmenői mikor keresztelkedtek meg. Azokat, akik, illetőleg akiknek felmenői *1939. évi január 1-je* előtt megkeresztelkedtek, – amikor tehát az *1939. évi IV. t.-c.* rendelkezéseit nem ismerhették – bizonyos más körülmények fennforgása esetén előnyben kívánta részesíteni a meg nem keresztelkedettekkel, illetőleg azokkal szemben, akik fenti időpont után keresztelkedtek meg.

Így nem lehet zsidónak tekinteni azt, aki *1939. évi január 1.* napja előtt kötött házasságból származik, ha szülői közül csak az egyik és nagyszülői közül legfeljebb kettő volt az izraelita hitfelekezet tagja, a következő esetekben:

1. ha mindkét szülője már a házasságkötéskor valamely keresztény hitfelekezet tagja volt és azontúl is keresztény hitfelekezet tagja maradt,

2. ha ő maga szülőinek a házasságkötés előtt létrejött megegyezése folytán a keresztény szülő vallását követi, az a szülő, aki a házasság megkötésekor még izraelita vallású volt, *1939. évi január hó 1. napja* előtt valamelyik keresztény hitre áttért és azontúl is a keresztény hitfelekezet tagja maradt,

3. ha ő maga születésétől fogva keresztény hitfelekezet tagja volt vagy élete *7. évének betöltése* előtt keresztény hitfelekezet tagjává lett, izraelita vallású szülője az *1939. évi*

január hó 1. napját megelőzően vált valamely keresztény hitfelekezet tagjává és mind ő maga, mind a szülője ezentúl is keresztény hitfelekezet tagja maradt.

Figyelembe vette a törvényhozás azt is, hogy ki mióta, illetőleg kinek a felmenői mióta laknak az országban. A régebbi honosokat itt is előnyben részesítette az újabban beköltözöttekkel szemben. Ezenfelül figyelembe vette, hogy ki milyen mértékben igyekezett beolvadni a magyarságba azáltal, hogy nem zsidónak számító egyénnel kötött házasságot.

Ezeknek a megondolásoknak figyelembe vételével úgy rendelkezik, hogy nem lehet zsidónak tekinteni azt sem:

a) aki *1919. évi augusztus hó 1. napja* előtt lett valamelyik keresztény hitfelekezet tagja és azontúl is keresztény hitfelekezet tagja maradt, ha zsidó szülői, illetőleg zsidó szülője – amennyiben pedig szülői az *1848. évi december hó 31. napja* után születtek, ezek zsidó felmenői – *1849. évi január hó 1. napja* – tehát az első emancipáció előtt – Magyarország területén laktak,

b) aki a jelen törvény értelmében zsidónak nem tekintendő személlyel *1939. évi január hó 1. napja* előtt kötött házasságot, ha ebből a házasságból született, vagy születendő gyermekei közül egyiket sem kell a jelen törvény értelmében zsidónak tekinteni,

c) aki a jelen § értelmében zsidónak nem tekintendő szülők ivadéka,

d) aki legkésőbb *1939. évi január hó 1.*

napja óta valamely keresztény hitfelekezeti kötelekbe tartozó és egyébként az *a) pontban* meghatározott személyi kellékeknek megfelelő szülőknek olyan ivadéka, aki születésétől kezdve keresztény hitfelekezeti tagja.

E sok kivétellel szemben a törvény csupán egyetlen *egy megszorítást tesz*. A most említett és a törvény hatálya alól mentesítő kivételek nem vonatkoznak arra, aki a törvény hatálybalépése után a törvény értelmében zsidónak tekintendő személlyel házasságot köt. Ezek a zsidó származású személyek zsidóknak tekintendők tehát még abban az esetben is, ha egyébként kivételezettek lehetnének.

Egészen érthető a törvényhozásnak e kérdésben elfoglalt álláspontja. Az ilyen egyén tanújelét adja annak, hogy nem kíván elszakadni a zsidóságtól, ellenkezőleg, igyekszik minél szorosabb szálakkal a zsidósághoz kötni magát.

Több tekintetben korlátozások állnak fenn az *a) és d) pontban* meghatározott személyek ivadékaira nézve is.

A házasságon kívül született gyermekekre a törvény rendelkezéseit megfelelően alkalmazni kell.

A törvény 2. §-a azokat a személyeket sorolja fel, akik ugyan zsidónak tekintendők, de *személyes mentességük* folytán a törvény rendelkezéseit rájuk nézve alkalmazni mégsem lehet.

E mentesség megállapításánál a törvény-

hozás a hazának tett szolgálatokat kívánta jutalmazni.

Ennek megfelelően mentességet élveznek:

1. a tűzharcosok, továbbá azok, akik hadifoglyok voltak, akik a sebesülési érem viselésére jogosultak és ezenfelül legalább egy ízben az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásukért kitüntetésben részesültek, végül azok a hadirokkantak, akik az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásukért szintén legalább egy ízben kitüntetésben részesültek.

2. azok, akiket ezüst vagy arany vitézségi éremmel tüntettek ki vagy akik az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásukért legalább két ízben kitüntetésben részesültek, valamint akiknek atyját arany vagy legalább két ízben ezüst vitézségi éremmel tüntették ki,

3. azok, akiket kardokkal ékesített harmadosztályú vaskoronarenddel tüntettek ki, vagy akik ennél magasabb és ugyancsak kardokkal ékesített kitüntetésben részesültek. Itt a mentesség a kitüntetettek gyermekeire is kiterjed.

4. Mentések azok, akik a törvény hatályba lépésekor legalább 50%-os hadirokkantak. A mentesség a 75 és 100%-os hadirokkantak felére és gyermekeire is kiterjed.

5. Mentések a hősi halált haltak özvegyei és árvái,

6. azok, akik az 1918. és 1919. évi forradalmak idején a nemzeti mozgalmakban résztvettek, ha ezzel életüket kockáztatták, vagy e magatartásuk miatt szabadságvesztést szen-

vedtek, valamint ezeknek felesége és gyermeke, illetőleg azoknak, akik életüket veszítették, özvegye és árvája.

7. Mentések a belső titkos tanácsosok, a m. kir. titkos tanácsosok, a tudományegyetemek és a József nádor műszaki és gazdaságtudomány egyetem tényleges vagy nyugdíjas nyilvános rendes tanárai,

8. a keresztény hitfelekezetek tényleges vagy nyugdíjas lelkipásztorai,

9. az olimpiai bajnokok.

Természetesen a mentesség a mentesített személy ivadékaira nem terjed ki.

Ennek a §-nak a rendelkezései a gyakorlatban számos visszaélésre adtak alkalmat. Nem volt ugyanis mód arra, hogy felülvizsgálják, vajjon csakugyan érdemszerint kapta-e annak idején a mentességet biztosító kitüntetést a kivételezett. De megtörtént az is, hogy olyan zsidó leszármazott kért a *6 pont* alapján mentességet, akinek apját a kommunisták tévedésből lőtték agyon, amikor éppen üdvözlésükre sietett.

A zsidónak tekintendők körének meghatározása és a mentességek felsorolása után rátér a törvény a zsidók jogviszonyainak rendezésére.

A további beszivárgások és beköltözések meggátlása céljából a törvény *harmadik §-a* kimondja, hogy *honosítás, házasságkötés vagy törvényesítés által zsidó magyar állampolgárságot nem szerezhet*. Ezentúl módot ad arra, hogy a belügyminiszter a zsidóknak *1914. évi*

Július hó 1. napja után szerzett állampolgárságát bizonyos esetekben hatálytalanítsa. A honosítás hatálytalanításával a névváltoztatásra vonatkozó engedélyt is hatálytalanítani kell.

A 4. § a zsidók aktív és passzív választójogát korlátozza. Eszerint zsidót nem lehet az országgyűlés felsőházának tagjává megválasztani, kivéve az izraelita hitfelekezet képviselőre hivatott lelkészeket.

Zsidónak csak akkor van országgyűlési, törvényhatósági bizottsági és községi választójoga és zsidót csak akkor lehet országgyűlési képviselőnek, törvényhatósági bizottsági és képviselőtestületi tagnak megválasztani, ha ő maga és szülői – amennyiben szülői *1867. évi december hó 31. napja* után születtek – ezek felmenői *1867. évi december hó 31. napja* óta állandóan *Magyarország* területén laktak.

E rendelkezések folytán a zsidóság nagyrésze elvesztette mind aktív, mind passzív választójogát, ami azt bizonyítja, hogy az országban lakó zsidóság zöme a legutóbbi években vándorolt be ide.

Megszorította a törvény a törvényhatósági bizottsági tagság elnyerésének lehetőségeit is. E t.-c. szerint zsidó csak az összes választók által való választás, továbbá vallásfelekezetek képviselője címén lehetett a törvényhatósági bizottság tagja, virilis (legtöbb adófizető) jognon nem voltak megválaszthatók. De nem lehetett mint legtöbb adófizető a községi képviselőtestületeknek sem zsidó tagja.

Ennek megfelelően zsidót a törvényhatósági és községi legtöbb adótfizetők névjegyzékébe nem lehetett felvenni.

A zsidók törvényhatósági bizottsági és képviselőtestületi, valamint kerületi választmányi tagságát fenti rendelkezések továbbfejlesztéseképpen aztán az *1940. évi XXXI. t.-c. 2. §-a* részben, az *1941. évi XIX. t.-c. 2. §-a* pedig teljesen megszünteti. Eszerint a zsidó törvényhatósági bizottsági és képviselőtestületi tagok, valamint a póttagok, továbbá a székesfővárosi kerületi választmányi tagok megbízatása a törvény hatályba lépése napján megszűnik akkor is, ha a választhatóságra az *1939. évi IV. t.-c. 4. §-ában* előírt feltételeknek meg is felelnek.

E rendelkezést a személyileg mentesített zsidókra is alkalmazni kell.

Megszünteti ez a törvény az izraelita hitfelekezet törvényhatósági és kerületi választmányi képviselőletét is.

Az *1939. évi IV. t.-c. 5. §-a* a köztisztviselői pályát igyekszik megtisztítani a zsidóktól. Hiába mondta ki a *budai zsinat*, hogy kiközösítés terhe alatt tilos zsidókat közhivatalokba ültetni, mégis az eltelt mintegy 650 év alatt a közhivatalokat nagymértékben ellepte a zsidóság.

Az *5. §* ezért kizárja a zsidókat a köztisztviselői pályáról, közintézeti és közüzemi szolgálatból. Elrendeli, hogy a működő zsidó tanárokat, tanítókat, községi jegyzőket *1943. évi január hó 1-ig*, a zsidó ítéldbírákat és a királyi

ügyészségek zsidó tagjait 1940. évi január hó 1-ig nyugdíjazni kell, illetőleg a fennálló jogszabályok szerint végkielégítéssel el kell bocsátani.

Ezenfelül felhatalmazást ad a vallás- és közoktatásügyi miniszternek arra, hogy rendeletileg szabályozza az izraelita hittanító iskolák és tanfolyamok számát, szervezetét, működését és felügyeletét, valamint általában a héber tantárgyak oktatását.

A 6. § megtiltja a zsidóknak királyi közjegyzővé, hites tolmáccsá, állandó bírósági vagy hivatalos szakértővé való kirendelését, továbbá megtiltja azt, hogy zsidók szabadalmi ügyvivői jogosítványt szerezhessenek.

Elrendeli, hogy hites könyvvizsgálatra képesítő vizsgára zsidót mindaddig nem lehet bocsátani, amíg a zsidó könyvvizsgálók száma az összes hites könyvvizsgálók számának 6%-át kitevő szám alá nem csökken.

E tekintetben tehát az 1939. évi IV. t.-c. az 1938. évi XV. t.-c.-től eltérőleg az arányszám megállapításánál már figyelembe veszi a zsidók országos arányszámát.

A 7. § visszaállítja az egyetemeken és főiskolákon a zsidók *numerus claususát*. A felvehető zsidók arányszáma itt is 6%. Egyedül a József nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetem közgazdasági és kereskedelmi osztálya képez kivételt, ahol a felvehető zsidó hallgatók számát 12%-ban állapítja meg a törvény.

Az 1939. évi IV. t.-c. e §-ának rendelke-

zéseit később az 1940. évi XXXIX. t.-c. 4. § 1. bekezdése is kifejezetten fenntartja.

A 8. § a társadalombiztosító intézetek önkormányzati szerveinél juttatja érvényre ezeket a korlátozásokat. Az arányszám itt is 6%.

A 9. § megváltoztatja az 1938. évi XV. t.-c.-nek az ügyvédi, mérnöki, orvosi kamarára, valamint a sajtó kamarára, úgyszintén a színművészeti és filmművészeti kamarákra vonatkozó rendelkezéseit oly módon, hogy a zsidó tagok arányszámát *húsz százalék* helyett mindenhol *6%-ban* állapítja meg és elrendeli, hogy amíg a zsidó kamarai tagok száma az összes tagok számának *6%-át* kitevő szám alá nem csökken, zsidót kamarai tagul felvenni nem lehet.

Egyes esetekre azonban kivételeket enged.

Nagy határozottságai intézkedik a törvény a kamarák tisztikarának zsidótlanításáról. A felsorolt kamarák tisztikarának és választmányának tagja zsidó csak a tisztikar, illetőleg a választmány tagjai *hat százalékának* erejéig lehet. Ha a kamara tisztikara illetőleg a választmány tagjai közt a zsidók száma a törvény hatálybalépésekor a *hat százalékot* meghaladja, a zsidó tisztviselők, illetőleg választmányi tagok megbízatása megszűnik és helyüket a törvény hatálybalépésétől számított *30 nap alatt* új választás útján kell betölteni.

Később e § rendelkezéseit az 1941. évi XIII. t.-c. tovább fejlesztette.

E törvénycikk 1. §-a kimondja, hogy az

ügyvédi kamarákba felvétel iránt előterjesztett kérelmek elintézésére az ügyvédi rendtartásról szóló 1937. évi IV. t.-c. 57. §-a értelmében alakult bizottság június és december hónap kivételével az év egész folyamán működik, zsidónak felvételi kérelme tárgyában csak január és július hónap folyamán hozhat határozatot.

Az 5. § pedig úgy intézkedik, hogy ha az ügyvédi kamara zsidó tagjainak száma a kamara összes tagjai számának hat százalékát meghaladja, kamarai választójoga csak a választásra jogosult zsidó kamarai tagok 6%-nak lehet.

A 6. § a közmegbízásban részesíthető zsidó ügyvédek számát ugyancsak hat százalékban állapítja meg, végül a 7. § az országos ügyvédi gyám- és nyugdíjpénztár tisztviselői, igazgatósága és felügyelőbizottságának tagjai közül teljesen kizárja a zsidókat.

Visszatérve az 1939. évi IV. t.-c.-re, a törvény cikk 10. §-a a zsidó lapszerkesztők arányszámát rendezi. Ez az arányszám a 12%-ot, a mentesített zsidókat is beleszámítva a 15%-ot nem haladhatja meg.

E téren tehát az országos arányszámnál nagyobb arányszámú lehetőséget biztosít a törvény a zsidóság számára.

Ezzel szemben nem lehet zsidó vagy személyileg mentesített zsidó időszakos lap felelős szerkesztője, kiadója, főszerkesztője vagy bármely névvel megjelölt olyan munkatársa, aki a lap szellemi irányát megszabja, vagy a lap

szerkesztésében egyébként irányító befolyást gyakorol.

A nem magyar nyelvű időszakos lapokra nézve e § rendelkezései alól a miniszterelnök kivételt engedélyezhet.

A 11. § a színházak vezetéséből zárja ki a zsidóságot.

Nem lehet zsidó színigazgató, művészeti titkár, dramaturg, vagy a színháznak bármely névvel megjelölt olyan alkalmazottja, aki a színház szellemi vagy művészeti irányát megszabja, a színház művészeti ügyvitelében egyébként irányító befolyást gyakorol.

Ezt a tilalmat megfelelően alkalmazni kell a mozgófényképet előállító, forgalomba-hozó vagy előadó vállalatok igazgatóira és a fentiekhez hasonló munkakörben működő alkalmazottaira.

Végül színházi előadások üzletszerű rendezésére zsidó vagy jogi személy (részvénytársaság, szövetkezet stb.), ahol zsidó részvényesek stb. lehetnek, engedélyt nem kaphat.

A királyi haszonvételi jogok jelentősége a történelem folyamán majdnem teljesen megszűnt. Ehelyett fokozott jelentőséghez jutottak az egyedárusítási és más hatósági engedélytől függő, hasznothajtó jogosítványok. A változott viszonyoknak megfelelően a 12. § szerint állami egyedáruság alá eső cikkek árusítására engedélyt, úgyszintén hatósági engedélytől függő hasznothajtó olyan egyéb jogosítványt, amelynek engedélyezése vagy engedélyezésének megtagadása a hatóság sza-

bad mérlegelésétől függ, zsidónak, nem lehet adni.

A már adott engedélyeket a törvény hatálybalépésétől számított két, három, illetőleg Öt év alatt meg kell vonni, de közérdekből halasztás is adható.

Kimondja ez a § még azt is, hogy zsidók reáljogú gyógyszerárt élők közti jogügylet alapján egyáltalában nem, öröklés jogcímén pedig csak az örökhagyónak egyenes ágon rokona vagy házastársa szerezhethet.

A zsidókkal szemben fennálló korlátozásokon kívül még egy lényeges intézkedést tartalmaz ez a §.

Nem kaphat állami egyedáruság alá eső cikkek árusítására engedélyt, úgyszintén más hatósági engedélytől függő egyéb jogosítványt az, *aki a maga neve alatt zsidó részére kísérelte meg az engedély, illetőleg jogosítvány megszerzését.*

A fenti jogosítványok hasznosítása tárgyában zsidóval kötött társulási szerződést jóváhagyni nem lehet, a törvény hatályba lépése előtt jóváhagyott ilyen szerződést a miniszter felhívására meg kell szüntetni, a társulási szerződés ilyen esetben egy évi felmondással akkor is megszüntethető, ha a szerződés ezt kizárja vagy hosszabb felmondási időhöz köti.

Ezzel a törvényhozás célja az volt, hogy a zsidóbujtatást meggátolja és a zsidó tőkét a gazdasági életnek erről a területéről kiszorítsa.

Ennek ellenére a zsidóság számtalan esetben megkísérelte, hogy a törvény megkerülése útján az így elvesztett területeket visszahódítsa. Sajnos, igen sokan akadtak magyar emberek, akik a zsidóságnak erre irányuló törekvéseit anyagi előnyökért lelkiismeretlenül támogatták.

A törvény 13. §-a a közszállításokat szabályozza.

Eszerint az egyes hatóságoknál, hivataloknál, intézeteknél, vállalatoknál, üzemeknél vagy más intézményeknél a közszállításokra felvett egész évi összegnek 1939. és 1940. években 20, 1941. és 1942. években 10, az 1943. évtől kezdődőleg pedig 6%-át nem haladhatja meg a zsidók által teljesített szállítások teljes összege. Ez a § is kizárja a strómanokat. Szükség esetén a korlátozások alól kivételeket enged.

Igen lényegesen érinti a zsidóságot a 14. §.

A zsidóság legnagyobb része, már a legelső időktől kezdve leginkább kereskedéssel foglalkozott és ezzel szerezte vagyonát, amelynek felhasználásával később az élet minden terén hallatlan befolyásra tett szert.

A kereskedésre való jogukat biztosította Zsigmond király is kiváltságlevelében.

A 14. § szerint zsidóknak mindaddig nem lehet ipar jogosítványt kiadni, amíg az illető községben vagy városban kiadott zsidó iparjogosítványok száma az összes iparjogosítványok számának hat százaléka alá nem csökken.

Kivételnek itt is van helye.

Ezzel szemben foglalkozást közvetítő irodára, továbbá hitelhírszolgálatra és hiteltudósításra zsidó iparendélyt nem kaphat.

Ez az utóbbi intézkedés megint a zsidóság megbízhatatlanságát juttatja kifejezésre.

A 15. § a zsidók mező- és erdőgazdasági ingatlanok szerzésére vonatkozó képességét korlátozza olyan módon, hogy élők közötti jogügylet útján csak árverésen vagy árverés hatályával magánkézből történő eladás során és csakis a hatóság engedélyével tett vételi ajánlat alapján szerezhettek ilyen ingatlant.

Ezzel szemben a 16. § módot ad arra, hogy a zsidókat összes mezőgazdasági ingatlanuk tulajdonul vagy kishaszonbérletként való átengedésére lehessen kötelezni. Az átengedésre való kötelezés a már eladott ingatlanokra vonatkozólag is lehetséges egészen 1937. évi december hó 31. napjáig visszamenőleg.

Számos kivételt állapít meg azonban a törvény mind a 15., mind a 16. § alkalmazása tekintetében.

Itt kell megemlékeznünk az 1939. évi II. t.-c.-ben nyert felhatalmazás alapján kiadott 1750/1942 M. E. sz. rendeletről, amelynek 1. §-a a fenti 15. és 16. §-ok továbbfejlesztésekképpen úgy intézkedik, hogy zsidó további rendelkezésig nem ruházhatja át sem mező-, sem erdőgazdasági ingatlanát, sem az ingatlanok alkotó részeit, tartozékait, valamint a mező- vagy erdőgazdasági ingatlanain lévő

vagy ezekkel kapcsolatos ipari üzemét és ipari berendezését, továbbá kis- és nagyközség területén fekvő, lakóházzal vagy gazdasági épülettel beépített vagy beépítetlen ingatlanát.

Az ilyen elidegenítés érvénytelen.

Az 5 holdon felüli szőlő és gyümölcsös, valamint az 500 kat. holdon felüli mező- és erdőgazdasági ingatlanokat össze kell írni, leltározni kell. Ezekre az ingatlanokra a kormány zárlatot rendelt el.

Érdekes, hogy e rendelet szempontjából annak megállapítása, hogy ki zsidó és ki nem zsidó, nem az *1939. évi IV. t.-c.-ben*, hanem az *1941. évi XV. t.-c. 9. és 16. §-ában* foglalt meghatározás alapján történik.

Az *1939. évi IV. t.-c. 17. §-a* a zsidók értelmiségi munkakörben való foglalkoztatását igyekszik korlátok közé szorítani.

Ezért úgy rendelkezik, hogy ipari, bányászati, kohászati, bank és pénzváltóintézeti vállalatokban, biztosítási és magánvállalatban, közlekedési vállalatban és mezőgazdasági üzemben, továbbá bármiféle más kereső foglalkozásban tisztviselői, kereskedősegédi vagy más értelmiségi munkakörben zsidókat csak olyan arányban szabad alkalmazni, hogy számuk az értelmiségi munkakörben alkalmazottak számának *12%-át*, a személyes mentességet élvező zsidókat is beleszámítva, számuk e számnak *15%-át* ne haladja meg.

Ugyancsak ebben az arányban részesedhetnek a zsidók az illetmények összegéből is.

A törvény részletesen intézkedik arról,

hogy ezt az arányszámot miképpen kell fokozatosan elérni és több kivételt enged.

A 4410/1942. M. E. számú rendelet 1. §-a értelmében az olyan kereső foglalkozásban, ahol az értelmisége munkakörben foglalkoztatottak száma ötnél kevesebb, értelmiségi munkakörben egy zsidót is csak akkor lehet alkalmazni, ha értelmiségi munkakörben nem zsidó is van alkalmazva.

A 18. § a 17. § szellemében és az ott megállapított arányban szabályozza a zsidóknak a közfogyasztás céljára szolgáló áruk forgalombahozatalára alakított szervezetekben való részvételét, a 19. § pedig a 17. § rendelkezéseit kiterjeszti az egyesületekre, érdekképviselőtekre vagy bármely más megjelölésű szervezetekre, alapítványok tisztviselőire, valamint értelmiségi munkakörben foglalkoztatott egyéb alkalmazottaira, azzal a megszorítással, hogy *munkásegyesület, vagy más munkásszervezet intéző szervének vagy tisztikarának tagja, munkaközvetítéssel foglalkozó szervezetnek tisztviselője vagy értelmiségi munkakörben foglalkoztatott alkalmazottja még személyes mentességet élvező zsidó sem lehet*

A 20. § értelmében a 12., 16. §-okban foglaltakat megfelelően kell alkalmazni a jogi személyekre és a társasági jogviszony körében azon az alapon, hogy a vezetők vagy tulajdonostársak többsége zsidó.

További §-aiban az 1939. IV. t.-c. a törvény alapján szükségessé vált elbocsátásokat szabályozza, felhatalmazást ad a miniszté-

riumnak, hogy a zsidók kivándorlását elősegítse, majd a büntetési szankciókat sorolja fel.

A törvény egyes rendelkezéseinek megsértése kihágásként, a súlyosabbak vétségként minősülnek. Büntettet csupán az követ el, aki bizonyos meghatározott személyi körülmények igazolása céljából a hatóságot fondorlattal megtéveszti vagy megtéveszteni törekszik. Ennek büntetése *három évig terjedhető börtön*. Vétségek esetén a büntetés *egy évig terjedhető fogház*, kihágások esetén pedig *két hónapig terjedhető elzárás*.

Kétségtelen, hogy az *1939. évi IV. t.-c.* a zsidóság közéleti és gazdasági térfoglalását minden vonalon igyekszik megállítani és törekvéseit korlátok közé szorítani. A törvényhozás felismerte, hogy a zsidóság a gazdasági, szellemi és erkölcsi élet hármason indult támadásra, ennek megfelelően a védelemnek is ezen a hármason kellett felfejlődnie.

Az *1939. évi IV. t.-c.* az *1938. évi XV. t.-c.-kel* szemben lényeges fejlődést mutat, a hatályba lépése óta eltelt esztendő tanúsága szerint azonban a zsidókérdés végleges és gyökeres megoldására mégsem volt alkalmas. Ezt bizonyítják azok a későbbi törvények is, amelyek az *1939. IV. t.-c.* hatályba lépése óta napvilágot láttak.

Az *1939. évi IV. t.-c.* végrehajtásáról számos más rendelettel együtt a *7720/1939. M. E. számú* rendelet intézkedik.

Meg kell említenünk e rendelet 4. §.6-t, amely azt határozza meg, hogy a törvénytelen származású gyermekek közül kiket kell zsidónak tekinteni.

A rendelet szerint azokat a házasságon kívül született gyermekeket kell zsidónak tekinteni:

1. aki ő maga, vagy akinek anyja az izraelita hitfeleket tagja vagy az volt és ennek hiányában is

2. azt, akinek az anyjának mind a két nagyszülője az izraelita hitfelekezet tagja vagy az volt.

Ismeretlen szülőktől származó (talált) gyermeket nem lehet zsidónak tekinteni, ha a születési anyakönyvben keresztény hitfelekezet tagjaként anyakönyvezték és később sem lett az izraelita hitfelekezet tagja.

Lényeges és a törvényben fel nem található rendelkezést tartalmaz e rendelet 64. §-a is, amely szerint bárki kérheti a lakóhelye szerint illetékes törvényhatóság első tisztviselőjétől annak megállapítását, hogy a törvény értelmében nem tekintendő zsidónak. A törvényhatóság első tisztviselője – amennyiben a kérelmező állítását okiratokkal igazolja – a kérelmező részére *tanúsítványt* állít ki.

Az így kiállított tanúsítványok értékét a mindennapi életben aggályossá tette az a körülmény, hogy a tapasztalat szerint igen sok zsidó hamis alapokiratok bemutatása árán. szerezte meg ezt a mentesítő levelet.

Az 1939. évi IV. t.-c. a zsidóknak csupán

közéleti és gazdasági térfoglalását korlátozza, de nem védi meg a magyar fajt a zsidó fajtával való keveredéstől nem védi meg fajunk tisztaságát.

Erről a nemrégén életbelépett *1941 évi XV. t.-c.* gondoskodik.

E törvénycikk a házassági jogról szóló *1894. évi XXXI. t.-c.* kiegészítéséről és módosításáról, valamint az ezzel kapcsolatban szükségesség faj védelmi rendelkezésekről szól.

A törvény *IV. fejezete* foglalkozik a nemzsidók és zsidók házasságkötésével.

9. §-ának első bekezdése szerint: „nemzsidónak zsidóval házasságot kötni tilos”.

Zsidó nőnek külföldi nemzsidóval kötendő házasságát azonban megengedi, nyilván azért, mert e házasság által a magyar állampolgárságú zsidó nő elveszti magyar állampolgárságát.

Az *1939. évi IV. t.-c.* amikor meghatározta a zsidónak tekintendő személyek körét a fajvédelmi szempontokat nem vette figyelembe. Ebből következik az, hogy az *1941. évi XV. t.-c.* e meghatározást nem vehette át, hanem annak meghatározására, hogy kik, illetőleg kiket kell zsidónak tekinteni, új rendelkezéseket kellett hatályba léptetnie.

A fajvédelmi szempontok figyelembe vételével a törvény *9. §-a* úgy rendelkezik, hogy a „jelen § alkalmazásában zsidó az, akinek legalább két nagyszülője az izraelita hitfelekezet tagjaként született, úgyszintén tekintet nélkül a származására az, aki az izraelita hit-

felekezet tagja. Az, akinek két nagyszülője született az izraelita hitfelekezet tagjaként, nem esik a zsidókkal egy tekintet alá, ha ő maga keresztény hitfelekezet tagjaként született és az is maradt és emellett mind a két szülője házasságkötésük idejében keresztény hitfelekezet tagja volt. Az ilyen személynek azonban nemcsak zsidóval, hanem olyan nem-zsidóval is tilos házasságot kötnie, akinek egy vagy két nagyszülője az izraelita hitfelekezet tagjaként született.”

A törvény ezzel az utóbbi rendelkezéssel azt akarta elérni, hogy ezek a keresztény vallásban született, de zsidó származású egyének beolvadjanak a magyarságba. Az igazságügy-miniszter azonban e tilalom alól számukra méltányos esetben felmentést adhat.

A házasságkötés tilalma a törvénytelen származásúakra is kiterjed, ha a természetes zsidó atya törvénytelen származású gyermeket közokiratilag elismerte, illetőleg az elismerést a bíróság megállapította.

Atyai elismerés hiányában azt a házasságon kívül született gyermeket kell zsidónak tekinteni, akinek legalább egyik nagyszülője az izraelita hitfelekezet tagjaként született. Ezek közül sem esik a zsidókkal egy tekintet alá az, aki maga valamelyik keresztény hitfelekezet tagjaként született és az is maradt és emellett anyja a gyermek születése idejében keresztény hitfelekezet tagja volt.

A törvény a továbbiak során arról intézkedik, hogy zsidónak a jelen törvény hatályba

lépése után kötött házasságából eredő leszármazol is zsidók, tekintet nélkül arra, hogy nagyszülőik mely hitfelekezet tagjaként születtek.

A jövőben tehát zsidó szülőnek csak zsidó leszármazója lehet, még akkor is, ha a szülők egyike szintiszta magyar származású is.

De szigorúan gondoskodik a törvény arról is, hogy rendelkezéseit ne lehessen kijátszani.

Kimondja, hogy a tilalom megszegésével kötött házassága következtében a zsidókkal esik egy tekintet alá az is, aki keresztény hitfelekezet tagjaként született és az is maradt és emellett mind a két szülője házasságkötésükkor keresztény hitfelekezet tagja volt és nagyszülői közül csak kettő született az izraelita hitfelekezet tagjaként. A tilalom ellenére kötött házasságból született gyermek is a zsidókkal esik egy tekintet alá.

Az izraelita hitfelekezetbe a jelen törvény hatályba lépése után áttért olyan személy, akinek a jelen § értelmében tilos lett volna áttérése előtt zsidóval házasságot kötnie, ha az izraelita hitfelekezet tagjaként zsidóval köt házasságot, a zsidókkal egy tekintet alá eső személy marad akkor is, ha utóbb megint keresztény hitfelekezet tagjává lesz.

Így kizárta a törvény annak lehetőségét, hogy a nemzsidó fél csupán a házasság megkötése idejére térjen át az izraelita vallásra és ezáltal a fennálló tilalmat megkerülje.

A törvény végül úgy intézkedik, hogy a tilalom ellenére kötött házasság megtévesztés

címén megtámadható, a tilalom megszegői pedig *öt évig terjedhető börtönnel* büntethetők.

Ugyancsak az *1941. évi XV. t.-c.* intézkedik a magyar faj tisztaságának további megóvásáról is, amidőn *15. §-ában* a zsidóknak nemzsidóval való házasságon, kívüli nemi érintkezését is megtiltja és bünteti.

A most hivatkozott *15. §* szerint az a zsidó, aki tisztességes nemzsidó nővel házasságon kívül nemileg közösül, vagy aki magyar honos tisztességes nem zsidó nőt házasságon kívüli nemi közösülés céljára megszerz vagy megszerezni igyekszik, – *vétséget követ el és három évig terjedhető fogházzal büntetendő.*

Fenti cselekmény *büntetté súlyosbodik és öt évig terjedhető börtönnel büntethető,* ha a cselekményt csalárdsággal, erőszakkal vagy fenyegetéssel követik el, ha a cselekményt hozzátartozója ellen, vagy nevelés, tanítás vagy felügyelet végett reábízott vagy neki alárendelt személyen követi el a tettes, ha a cselekmény elkövetésekor a nő a *21. életévét* még nem érte el, ha hasonló cselekmény miatt *ji tettest* már elítélték és a büntetés kiállása óta tíz év még nem telt el.

A *16. § Szent László és Kálmán* szellemének megfelelően kimondja, hogy az erdélyi *szombatosokra* – ha egyébként fajilag nem tekintendők zsidónak – a korlátozások nem terjednek ki.

Ezzel az intézkedéssel kétségtelenül ki-domborodik a törvény fajvédelmi jellege.

Jóllehet az *1941. évi XV. t.-c.* ügy intézkedik, hogy a zsidónak tekintendő egyéneknek e törvényben adott meghatározását egyéb tekintetben alkalmazni nem lehet, mert ilyen esetekben az *1039. évi IV. t.-c.-ben* foglalt meghatározást kell alkalmazni, maga a törvényhozás és a kormányhatalom is több kivételt tett már e rendelkezés alól.”

Így a már említett *1750/1942. M. E. sz.* rendelet is ügy intézkedik, hogy e rendelet alkalmazása szempontjából annak megállapításánál, hogy ki zsidó és ki nem zsidó, az *1941. évi XV. t.-c. 9. és 16. §-ait* kell figyelembe venni.

Ugyancsak hasonló szellemben intézkedik a *3530/1942. M. E. sz. rendelet*, amely zsidóknak házfelügyelőként és házgondnokként való alkalmazását tiltja, illetőleg szünteti meg. E rendelet is az *1941. évi XV. t.-c.* rendelkezéseit alkalmazza némi eltéréssel.

Fenti törvények végrehajtásáról, valamint a fenti törvényekben nyert felhatalmazás alapján a kormány számos rendeletet adott ki, amelyeknek ismertetése meghaladná e könyv méreteit és eredeti célomtól eltértenének.

Meg kell azonban emlékezni az *1942. évi július hó 29. napján* kihirdetett *1942. évi XIV. t.-c.-ről*.

E törvénycikk a honvédelemről szóló *1939. évi II. t.-c.*, valamint az *1918. évi* világháború tűzharcosai érdemeinek elismeréséről szóló *1938. évi IV. t.-c.* módosításáról intézkedik,

Mint az előzőek során láttuk, a zsidók 1867-ig nem katonáskodhattak, *I. Ferenc* engedte meg legelőször, hogy a magyar ezredekhez az újoncok közé zsidókat is felvegyenek és elfogadjanak. Az 1808. évi VI. t.-c. 3. §-a pedig imperatívusé ágy rendelkezik, hogy a zsidók is kötelesek arányszámuknak megfelelő inertegekben katonáskodni.

A 2870/1941. M. E. számú rendelet zárja ki először a zsidóságot a honvédség fegyveres szolgálatából. Eszerint „az 1939. évi IV. t.-c. I. §-a értelmében zsidónak tekintendő azok a személyek, akik az 1939. évi II. t.-c. alapján hadkötelezettség alá esnek, hadkötelezettségüknek a honvédség kötelékében kiegészítő szolgálat teljesítésével tesznek eleget. A kiegészítő szolgálatra kötelezettek ezt a szolgálatot rendfokozat nélkül teljesítik, abban az esetben is, ha korábban tiszti vagy tisztési rendfokozatot nyertek. Ehhez képest a kiegészítő szolgálatra kötelezetteket mint rendfokozat nélkülieket kell nyilvántartani.”

Az 1942. évi XIV. t.-c. 3. §-a túlmegy ezen és a zsidóságot nemcsak a honvédség és csendőrség fegyveres szolgálatából zárja ki, hanem még a levante kiképzésből is.

A zsidók a törvény 4. §-a értelmében levante kiképzés helyett kiegészítő szolgálatra való előképzésben részesülnek, az 5. § szerint pedig a hadkötelesek a honvédség kötelékében kiegészítő szolgálatot teljesítenek.

A kiegészítő szolgálatra kötelezettek ezt a szolgálatot rendfokozat, illetve karpaszomány

nélkül teljesítik, még abban az esetben is, ha korábban tiszti, tiszthelyettesi vagy tisztesi rendfokozatuk volt, illetőleg karpaszományt viseltek.

Annak meghatározása szempontjából, hogy ki zsidó és ki nem zsidó, az 1942 évi XIV. t.-c. az 1941. évi XV. t.-c. rendelkezéseit veszi alapul.

A 6. § a korlátozások alól kiveszi a keresztény hitfelekezethez tartozó, de zsidó származású lelképászorokat, papi jellegű tanárokat, továbbá azokat, akik az 1914–18. évi világháborúban hadirokkanttá lettek és rokkantságuk mértéke az 50%-ot eléri.

Ezenfelül a honvédelmi miniszternek a törvény még további kivételezési jogot ad.

Az 1942. évi XIV. t.-c. végrehajtási rendelete e könyv megírásakor még nem jelent meg, de minden garancia megvan rá, hogy nagy lépéssel visz közelebb bennünket a zsidókérdés megoldásához.

Nagy vonalakban ezek azok a Hatályos jogszabályok, amelyek a ma itt élő zsidóság jogi helyzetét rendezik és meghatározzák.

A most ismertetett és hatályban lévő jogszabályokkal ez a rendezés azonban még nem nyert befejezést. A törvényhozás továbbfolytatja ezt a munkát. Csak nemrégiben szavazta meg *a zsidóbirtokok rendezéséről szóló törvényjavaslatot* és rövidesen sor kerül az *izraelita hitfelekezet helyzetének újabb rendezésére* is, amelynek során megszüntetik az izraelita vallás bevett vallásfelekezeti jellegét.

1938 óta a törvényhozás kétségtelenül korszakalkotó munkát végzett a zsidókérdés megoldása terén. A nagyobbik rész azonban még megoldatlan. Ez a feladat a jövő jogalkotására vár.